

ŠVIETIMO POLITIKA

Paskaitų gairės

Doc. dr. Algirdas Monkevičius

STUDIJŲ DALYKO TURINYS

- 1 tema.** Švietimo politikos samprata.
- 2 tema.** Švietimo politikos ištakos ir ryšiai su politika (politics).
- 3 tema.** Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė.
- 4 tema.** Švietimo politikos paradigimų raida.
- 5 tema.** Švietimo kaita.
- 6 tema.** Lietuvos švietimo istorinė raida.
- 7 tema.** Lietuvos švietimo politiką sąlygojantys išoriniai veiksniai.
- 8 tema.** Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai.
- 9 tema.** Bendrųjų švietimo politikos idėjų raiška Lietuvoje.
- 10 tema.** Bendrųjų švietimo politikos idėjų įgyvendinimas Lietuvos švietimo politikos srityse.
- 11 tema.** Švietimo vertinimas.

SEMINARŲ TEMOS

- 1 tema.** Kas yra regiono švietimo politika? Centralizuota ar decentralizuota?
- 2 tema.** Lietuvos politinių partijų švietimo politika: idėjos ir jų įgyvendinimas.
- 3 tema.** Švietimo politikos kūrimas pereinamuoju laikotarpiu.
- 4 tema.** Grafiniai švietimo politikos analizės modeliai.
- 5 tema.** Dinaminiai švietimo politikos analizės modeliai.
- 6 tema.** Kas yra pokyčių lyderystė? Kaip ji skatinama Lietuvos švietime?
- 7 tema.** Lietuvos švietimo kaitos linkmės: veiksniai, tikslai, struktūros ir ugdymo turinio pokyčiai.
- 8 tema.** Lietuvos mokyklų kompiuterizavimo strategija: vizija, tikslai, uždaviniai, rodikliai, vertinimas.
- 9 tema.** Mokyklų tobulinimo programa (MTP) kaip Lietuvos švietimo politikos priemonė.
- 10 tema.** Lietuvos švietimo strategija: tikslai, uždaviniai, taikiniai, rodikliai, stebėseną, vertinimas.
- 11 tema.** Švietimo politikos kūrimas Lietuvoje: ar visuomenė dalyvauja?
- 12 tema.** Mokymasis visą gyvenimą: mitas ar realybė?
- 13 tema.** Aukštojo mokslo principai: ar įmanoma juos įgyvendinti?
- 14 tema.** Bolonijos procesas (Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimas): vizija, tikslai, rodikliai, priemonės, įgyvendinimas, vertinimas.

LITERATŪRA

- Bruzgelevičienė R. (2008). Lietuvos švietimo kūrimas 1988-1997.- Vilnius: UAB Sapnų sala.
- Dunn, W.N. (2006). Viešosios politikos analizė: Įvadas.– Vilnius: Homo liber.
- Hargreaves, A. (1999). Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai.– Vilnius: Tyto alba.
- Hopkins, D., Ainscow, M., West, M. (1998). Kaita ir mokyklos tobulinimas.– Vilnius: Tyto alba.
- Jackūnas, Ž. (2006). Lietuvos švietimo kaitos linkmės.– Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno instituto leidykla.
- Lane J.E. (2001). Viešasis sektorius. Sąvokos modeliai, požiūriai. –Vilnius: Margi raštai.
- Parsons, W. (2001). Viešojo politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas.– Vilnius: Eugrimas.
- Rado, P. (2001). Švietimas pereinamuoju laikotarpiu.– Vilnius: Garnelis.
- Švietimo studijos, 4 t. Švietimo reformos. Vilnius: Solertija, 5-10 p
- Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai: Bolonijos-Bergeno laikotarpis, 1999-2005 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo m-ja.
- Vaicekauskienė, V. (2007). Švietimo politikos analizės pradžiamokslis.– Vilnius: ŠMM.
- Želvys, R. (2003). Švietimo politika // Želvys, R., Būdienė, V., Zabulionis, A. Švietimo politika ir monitoringas. – Vilnius: Garnelis.

1 tema. Švietimo politikos samprata

- Sąvokos politika kaip *politics* ir kaip *policy* turinys ir vartojimo kontekstas:
 - Politics apibrėžia valdžios siekimą, valstybės politinį gyvenimą, valstybės valdymo meną.
 - Policy nusako politiką kaip veiksmų visumą, skirtą tam tikrai problemai spręsti.
- Pabandykime pateikti pavyzdžių.

1 tema. Švietimo politikos samprata

- Viešosios politikos genezė:
 - Senųjų laikų mąstytojai politinės filosofijos traktatuose dažniausiai išskirdavo valdžios vykdomą politiką, ją formuojančias jėgas ir jų poveikį visuomenės raidai:
 - Platonas politiką siejo su idealios valstybės kūrimu, kuris savaime suteikia prasmę netobulam pasauliui.
 - Aristotelis politikos terminą – *politea* – tapatino su piliečiais ir miesto-valstybės valdymo struktūra bei funkcijomis.

1 tema. Švietimo politikos samprata

- 1950 – 1970 metais susiklostė viešosios politikos (policy) idėja:
 - Egzistuoja gyvenimo sritis, kuri nėra privati ir vien tik individuali, bet yra tam tikrų interesų valda.
 - Viešumas apima tą žmoniškosios veiklos aspektą, kuriam, manoma, reikia valdžios arba visuomenės reguliavimo.
 - Viešas – visiems skirtas, visuomenės naudojamas, atviras, neslaptas (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas)

1 tema. Švietimo politikos samprata

- Kai kurie šių laikų autoriai, analizuodami viešosios politikos turinį, akcentuoja viešosios valdžios pagrindus – moralumą, sugebėjimus, išsilavinimą, motyvus, materialines sąnaudas ir pan.
- „Tai ne vien politinio proceso stadijų analizė, bet ir daug platesnis problemų, socialinių procesų, vertybių ir institucijų kontekstas, kuriame vyksta politinis procesas ir jo analizė“ Laswell

1 tema. Švietimo politikos samprata

- Viešoji politika yra (kas, ką veikia, koku pagrindu?):
 - Kuriama arba inicijuojama valdžios institucijų, interpretuojama ir vykdoma viešųjų arba privačių subjektų.
 - Sudaryta iš įstatymų leidimo ir kitokio reglamentavimo, sprendimų priėmimo ir veiksmų arba neveikimo.
 - Skirta visuomenės tikslams bei ateities vizijai įgyvendinti ir problemoms spręsti.
 - Pagrįsta viešuoju interesu, kuris lemia vertybes ir principus.

1 tema. Švietimo politikos samprata

- **Švietimo politika** – tai visuomenės švietimo būklę lemiantys valdžios institucijų sprendimai ir su jais susiję veiksmai.
- Švietimo politikos elementai:
 - Idėjos
 - Principai
 - Mąstymo modeliai
 - Tikslai
 - Tikslus įgyvendinančios programos
 - Įstatymai
 - Finansavimas
 - Funkcijų pasiskirstymas
 - Politikos veikėjai ir jų santykiai.

1 tema. Švietimo politikos samprata

- Švietimo politikos ypatybės:
 - yra daugiau negu dokumentų rinkinys
 - įvairiasluoksnė
 - remiasi vertybėmis
 - turi kontekstą
 - yra valstybinio sektoriaus prerogatyva
 - siejasi su kitų sričių politika
 - turi tiek iš anksto numatomų, tiek ir nenumatytų padarinių

1 tema. Švietimo politikos samprata

- Švietimo politikos procesas:
 - problemos iškėlimas
 - politikos formavimas, svarstymas ir sprendimų priėmimas
 - politikos įgyvendinimas
 - politikos įvertinimas

1. Klausimų identifikavimo ir dienotvarkės formavimo etape identifikuojami švietimo politikos klausimai ir problemos, kuriuos bandoma įtraukti į dienotvarkę. Dienotvarkė yra apibrėžiama kaip klausimų ar problemų, kurioms vyriausybinės ar nevyriausybinės institucijos teikia rimtą dėmesį tam tikru metu, sąrašas, o dienotvarkės formavimas yra šio sąrašo susiaurinimas.
2. Politikos formavimo ir sprendimų priėmimo etapas susideda iš dviejų dalių: politikos formavimo, kuriame formuojama viešoji politika problemoms spręsti, bei sprendimų priėmimo, kurio metu valdžią turinčios institucijos priima sprendimą dėl švietimo politikos įgyvendinimo. Šiame etape yra nustatomi uždaviniai, priemonės, finansavimo šaltiniai ir numatomas įgyvendinimo kelias.
3. Įgyvendinimo etapas prasideda patvirtinus švietimo politikos sprendimą,. Galima išskirti du švietimo politikos įgyvendinimo tipus – politinių sprendimų įgyvendinimas, kuris dažniausiai pasireiškia politikos formavimo ir sprendimų priėmimo etapo metu politinės vykdomosios valdžios lygyje, bei administracinių sprendimų įgyvendinimas, kuris dažniausiai pasireiškia politikos įgyvendinimo metu administraciniame lygmenyje.
4. Priežiūros ir vertinimo bei grįžtamojo ryšio metu vykdoma švietimo politikos priežiūra ir vertinami jos rezultatai ir poveikis. Grįžtamojo ryšio etapo metu politikos įgyvendinimo etapo pamokos yra naudojamos švietimo politikos tobulinimui.

1 tema. Švietimo politikos samprata

- Švietimo politikos tipologija pagal įtakos visuomenei lygmenį:
 - **paskirstymo** - jos esmę sudaro švietimo paslaugų įvairioms grupėms išdėstymas, skirstant viešuosius fondus;
 - **reguliavimo** - suprantama kaip tam tikri apribojimai, limitai, taisyklės;
 - **susireguliuojamo** - panaši į reguliavimo politiką tuo, kad ji taip pat draudžia ir reguliuoja kai kuriuos procesus, tačiau ji yra pačių reguliuojamų grupių remiama, nes ji proteguoja tų grupių interesus;
 - **perskirstymo** - ją sudaro valdžios parengtos priemonės, padedančios pakeisti švietimo vertybių išdėstymą tarp visuomenės grupių.

1 tema. Švietimo politikos samprata

- Švietimo politika gali būti apibūdinama kaip **materiali**, ir kaip **simbolinė**:
 - Materiali politika tos politikos vartotojams dažniau suteikia tam tikrų materialinių išteklių, naudos ar valdžios.
 - Simbolinė politika nedisponuoja ištekliais, todėl ji patraukia visuomenę ilgai puoselėjamomis švietimo vertybėmis, idėjomis ir principais.

1 tema. Švietimo politikos samprata

- Kiti švietimo politikos tipai:
 - Varžanti ir laisvinanti
 - “iš viršaus į apačią” ir “iš apačios į viršų”
 - Centralizuota ir decentralizuota
 - ...

1 tema. Švietimo politikos samprata

- Tarp viešosios politikos ir administravimo nėra aiškios ribos: naudojami bendri veiklos metodai, bendros procedūros, galioja bendras interesas tarnauti visuomenei, be to politikos elitas nuolat sąveikauja su administratoriais.
- Viešoji politika dažniausiai suprantama kaip valstybės valios išraiška, o viešasis administravimas yra vis sudėtingesnė tos valios įgyvendinimo sistema, apimanti ir veikianti didelę visuomenės dalį.
- Švietimo politikos procesą labiausiai atspindi priimami sprendimai, kurie yra atsakas į visuomenės lūkesčius, interesus ir poreikius, susijusius su viešosios gėrybės – švietimo paslaugų gerinimu.
- Švietimo administravimo ir švietimo politikos funkcijos glaudžiai susijusios tarpusavyje, tai švietimo valdymo sistema, įgyvendinanti piliečių valią: politikos lygmenyje priimami strateginiai sprendimai, kurie įgyvendinami administravimo lygmenyje.

2 tema. Švietimo politikos ištakos ir ryšiai su politika (politics)

- Politics - policy ryšio sociologiniai aspektai:
 - Politika yra bendri, visiems privalomi sprendimai, kuriuos daro žmonės, turintys valdžią kitiems visuomenės nariams. Politika yra "who gets what, when, how?", t. y. atsakymas klausimą "kas gauna ką, kada, kaip?" (Lasswell)
 - Vyriausybė - pati galingiausia socialinė institucija, kurią sudaro ideologijų ir institutų, reguliuojančių visuomenės narių politinę ir socialinę veiklą, visuma. (Smelser)

Valdžia

- Valdžia yra santykis tarp socialinių statusų arba asmenų, kai vieni įsako ką nors atlikti, o kiti savo noru paklūsta. Ginkluotas apiplėšimas yra prievartos, bet ne valdžios atvejis.
- Valdžios idealūs tipai (M.Weber):
 - **Tradicinė:** kai papročiai ir socialinė padėtis paremia vadovo reikalavimą paklusti (feodalinis valdovas ir pavaldiniai, tėvai ir vaikai, kunigai ir parapijiečiai);
 - **Charizmatinė:** kai mieliau paklūstama išskirtinių bruožų asmeniui, o ne socialiniam statusui, absoliučiai pasitikint ir nekritiškai pritariant to asmens politiniams sprendimams (Jėzus, Gandi, Ruzveltas);
 - **Racionali-įstatyminė:** sprendimus priimančias asmenys remiasi žiniomis ir patirtimi, o įstatymai, taisyklės apibrėžia jų valdžios ribas; pavaldiniai pripažįsta vadovo statusą, bet ne jo asmenines savybes (dėstytojai ir studentai, biurokratinė organizacija, parlamentinės valstybės vyriausybė).

Vyriausybės formos

- **Autoritarinis režimas** – valdžia nerenkama, dažniausiai sudaroma jėga, jos veikla nekontroliuojama, aukščiausia valdžia suteikta vienos rankose, remiasi visišku pavaldinių paklusnumu.
- **Totalitarinis režimas** – centralizuota valdžia siekia kontroliuoti visas visuomenės gyvenimo sferas, ištikimybė valstybei svarbesnė už ištikimybę šeimai, viena partija - viena pasaulėžiūra. Rinkimai nėra laisvi.
- **Demokratinis režimas** – liaudies valdžia liaudžiai, kai valdžia sudaroma pagal įstatymus išrenkant tautos atstovus, kurie formuoja valdžią, ją kontroliuoja. Galioja pliuralizmas (Alexis Tocqueville: asmens laisvę apsaugo kelios galingos grupės, kurios vieną kitą kontroliuoja ir neleidžia įsigalėti tironijai).
- Veiksmingos demokratijos bruožai:
 1. Galimybė laisvais rinkimais pakeisti vyriausybę;
 2. Konkuruojančios partijos;
 3. Visuotinė balsavimo teisė.
- The Economist, 2007: 192 pasaulio valstybėse tik 13 proc. gyventojų gyvena demokratijos, o 40 proc. – autoritarinių režimų valstybėse.

Valstybė (polis)

- Pirminė valstybės paskirtis – suvienyti skirtingų interesų žmones.
- Valstybės elementai yra gyventojai (piliečiai), teritorija ir politinė valdžia.
- Valstybės raida:
 - Gentys;
 - Miestai;
 - Monarchija;
 - Nacionalinė valstybė;
 - Totalitarinė valstybė;
 - Demokratinė valstybė;
 - Gerovės valstybė.

Valstybės valdžios funkcijos

1. Tvarkos palaikymas:
 - 1) taika ir vidaus tvarka;
 - 2) asmenų ir nuosavybės saugumas;
 - 3) visuomeninių interesų gynimas ekonominėmis arba karinės jėgos priemonėmis.
2. Prioritetų nustatymas: kam skirti lėšas.
3. Konfliktų sprendimas: vyriausias arbitras ginčiuose tarp institucijų ir socialinių grupių.

Piliečių aktyvumas

- Totalitarinė valdžia skatina, net reikalauja, kad piliečiai būtų politiškai aktyvūs: kur yra tik viena partija, balsuoja beveik visi gyventojai nors rinktis nėra iš ko, nuomonių skirtumai netoleruojami. Protesto akcijos griežtai ribojamos arba draudžiamos.
- Demokratijos idealas: gerai informuota visuomenė aktyviai dalyvauja politiniame gyvenime – reiškia reikalavimus įstatymų leidėjams, o šie išreiškia rinkėjų valią, gerai žinodami, kad jų veikla viešai stebima ir už ją reikės atsiskaityti. Rinkėjai turi iš ko pasirinkti, gali reikšti skirtingas nuomones. Protesto akcijos ne tik leidžiamos, bet ir pripažįstamos kaip viena iš pagrindinių teisių.

O kas iš tikrųjų valdo?

- JAV svarbiausius klausimus sprendžia “valdžios elitas”, kurį sudaro: 1) korporacijų vadovai, 2) karinis elitas ir 3) politinis elitas. (Mills, 1956)
- “Iš 238 mln. Amerikiečių tik keli tūkstančiai lemia karą ir taiką, uždarbį ir kainas, vartojimą ir investicijas, darbdavystę ir gamybą, įstatymus ir teisėtumą, mokesčius ir pašalpas, mokymą ir auklėjimą, sveikatos apsaugą ir gerbūvį, reklamą ir ryšius, gyvenimo ir laisvalaikio būdą”. (Dye, Thomas R. 1986. Who’s Running America...)”))
- Kitame elito tyrime nustatyta apie 100000 asmenų valdančioji klasė. (Dumhoff, G.1983 Who Rules America Now?)
- Kas valdo LR: elitas ar piliečių visuomenė?

2 tema. Švietimo politikos ištakos ir ryšiai su politika (politics)

- Švietimo politikos (policy) ir politikos (politics) ryšiai:
 - Švietimo politika grindžiama tam tikra vertybių sistema, kurios pobūdį lemia filosofinės, ideologinės ir etinės reformos teoretikų pažiūros.
 - Paprastai išskiriamos trys pagrindinės ideologinės kryptys – liberalizmas, konservatizmas ir socializmas, vyravusios Vakarų civilizacijoje pastaruosius du šimtmečius.

2 tema. Švietimo politikos ištakos ir ryšiai su politika (politics)

- **Liberalizmas:**

- pasisako už pasirinkimo laisvę švietime
- prieš cenzūrą
- už lygias konkurencines galimybes
- už švietimo paslaugų privatizavimą
- pabrėžiamas kokybiškas bendrasis lavinimas, nes veikti savarankiškai gali tik geras žinias ir gebėjimus turintis asmuo
- daug dėmesio skiriama ir aukštajam mokslui, kuris suteikia individui galimybes išnaudoti savo potencialą
- pabrėžiama akademinė laisvė

2 tema. Švietimo politikos ištakos ir ryšiai su politika (politics)

- Konservatizmas:
 - už tradicijomis paremtą auklėjimą
 - už tradicinius mokymo metodus
 - nesižavi mokymo ir auklėjimo naujovėmis
 - už individo integravimąsi į nacionalinę kultūrą
 - už selektyvią švietimo sistemą, išsaugančią tradicinį visuomenės susisluoksniavimą ir statusus
 - mokykla – kultūros saugotoja
 - už mišrų mokyklų finansavimą

2 tema. Švietimo politikos ištakos ir ryšiai su politika (politics)

- Socialdemokratai:
 - už lygias visų piliečių galimybes siekiant mokslo
 - prieš bet kokią selekciją ir diskriminaciją
 - už palankias sąlygas mokytis suaugusiems, nes tai mažina socialinius kontrastus
 - papildomas dėmesys labiausiai pažeistoms socialinėms grupėms
 - už valstybinį bendrojo lavinimo sistemos išlaikymą bei ženklią valstybės paramą studijuojantiems.
 - už valstybinį profesinio rengimo ir aukštojo mokslo “produkcijos” užsakymą.

2 tema. Švietimo politikos ištakos ir ryšiai su politika (politics)

- Aptarkime nagrinėtais aspektais Lietuvos švietimo politiką: kokias ideologines nuostatas galima įžvelgti?
- Užduotis – savarankiškai išanalizuoti Lietuvos politinių partijų švietimo politikos idėjas ir principus.

2 tema. Švietimo politikos ištakos ir ryšiai su politika (politics)

Vertybinės švietimo politikos ištakos:

- rezultatų svarbą pabrėžiančios teorijos;
- pradinių sąlygų svarbą pabrėžiančios teorijos;
- procesų svarbą pabrėžiančios teorijos.

2 tema. Švietimo politikos ištakos ir ryšiai su politika (politics)

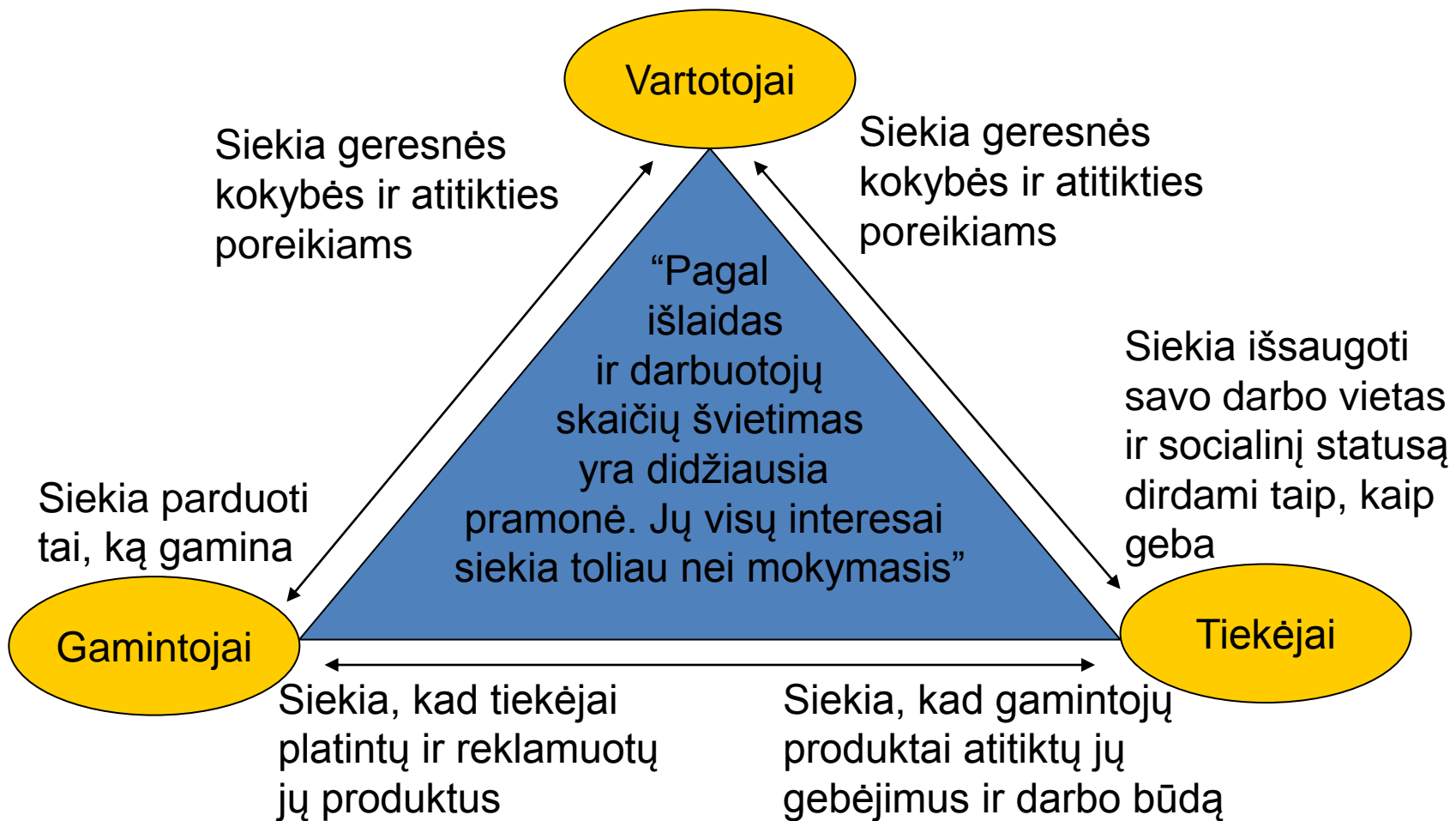
- Rinkos santykių įtakos švietimo politikai.

Interesų grupės:

- gamintojai,
- teikėjai,
- vartotojai.

2 tema. Švietimo politikos ištakos ir ryšiai su politika (politics)

Interesų grupių modelis pagal gaunamą naudą švietime

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Turinys:
 - Racionalios politikos modeliai
 - Politiniai modeliai
 - Švietimo politikos įgyvendinimas
 - Švietimo politikos analizė
 - Politikos modelių ir analizės ryšys
 - Politikos analizės tipai.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Modeliai – tai sąvokinės schemas, kurios padeda reiškinius suprasti ir paaiškinti:
 - aiškinamosios schemas mėgina parodyti, kodėl reiškinys yra toks, koks jis yra;
 - “idealių tipų” schemas mėgina pateikti esmines reiškinio charakteristikas, kurios padeda reiškinius grupuoti;
 - normatyvinės schemas nusako, kokios sąlygos turi būti, jei norime pasiekti tam tikrų tikslų (parodoma kas turi būti, o ne kas yra).

(W.Parsons, Viešoji politika)

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Modelių rizika: paprastai matome dalykus, kuriuos esame linkę matyti.

Pussycat, pussycat, where have you been?

I've been to London to see Queen.

Pussycat, pussycat, what did you there?

I saw a little mouse under a chair.

(Anglų lopšinė)

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

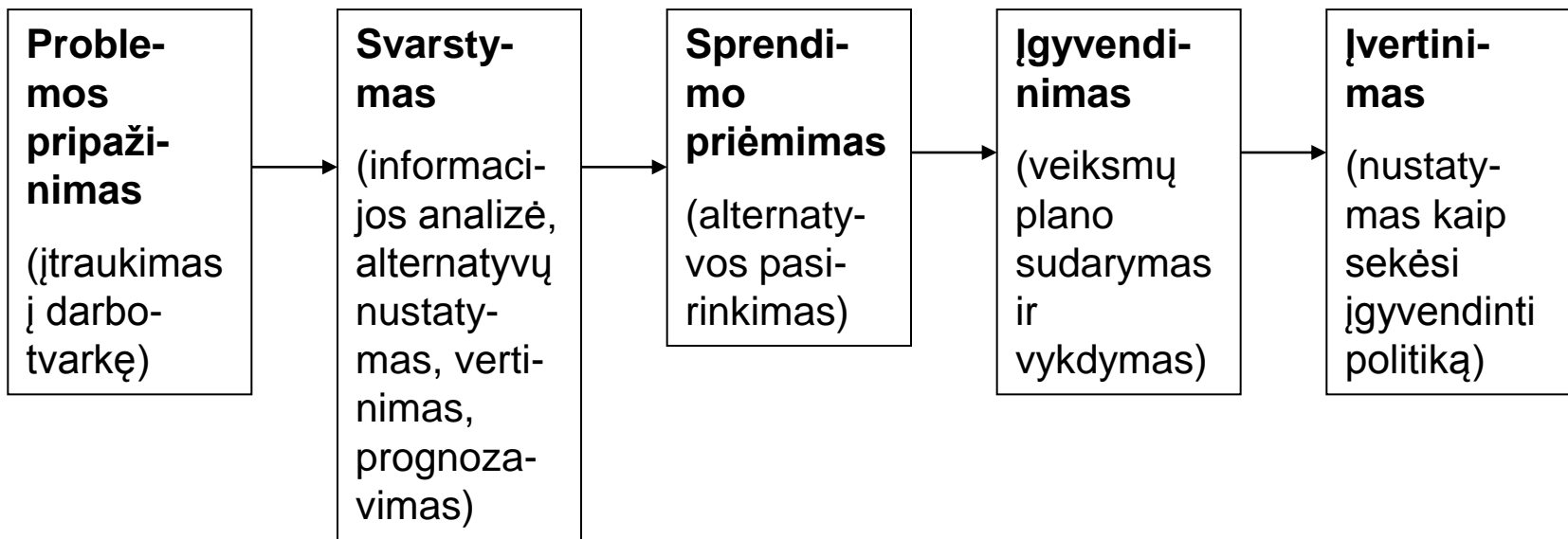
- **Racionalios politikos modeliai** (atskleidžia racionalaus subjekto žingsnius politikos eigoje).
- **Politiniai modeliai** (aprašo ne politikos proceso stadijas, bet pagrindinius veikimo principus).

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Racionalios politikos modeliai:**
 - Linijinis (stadijų)
 - Suskaidyto inkrementalizmo (išsikapanojimo)
 - Interaktyvios politikos

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

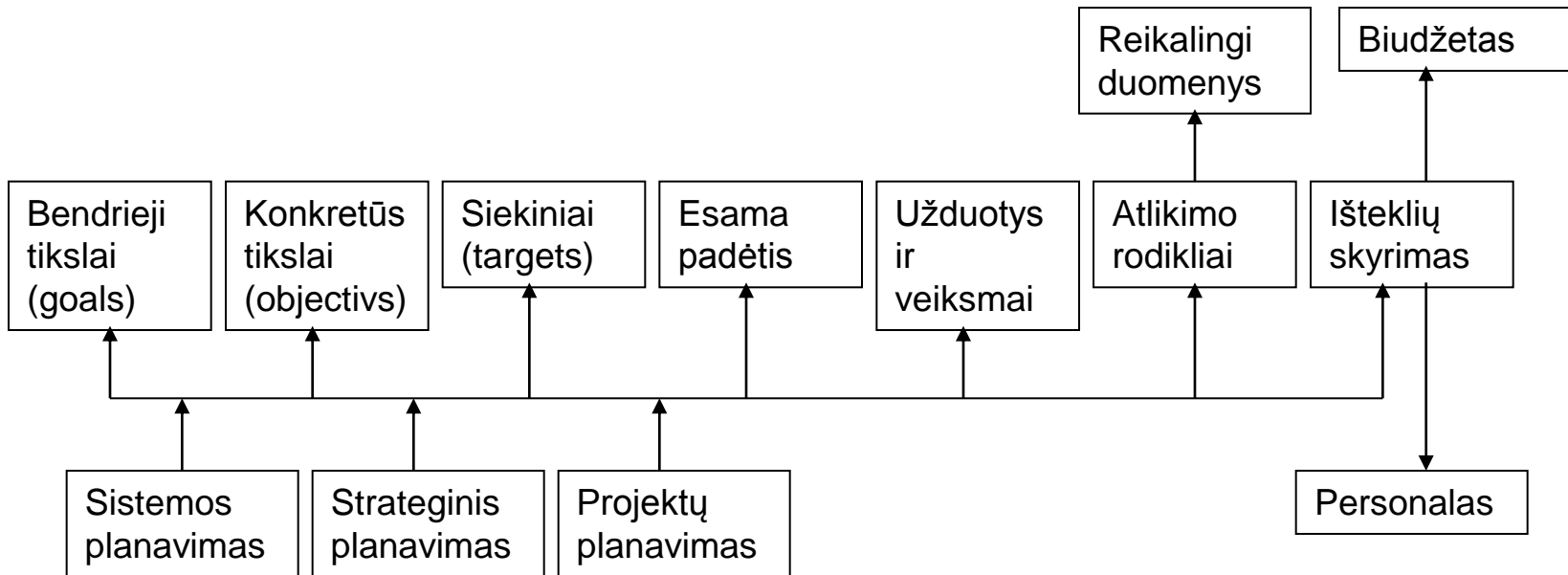
- Linijinis (stadijų) politikos modelis:

- Šis modelis vadinamas ekonominio racionalumo modeliu, nes juo siekiama pasiekti kuo didesnės naudos kuo mažesniais kaštais.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

Švietimo politikos planavimo stadijos

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Linijinio modelio kritika:
 - Tikrovėje politinis procesas nevyksta nuosekliai, todėl dažnai grįžtama atgal, kelios stadijos vyksta vienu metu, kai kurios praleidžiamos, kitos išsitiesia...
 - Žmonės, išmokę dirbti pagal šį modelį, nesugeba susivokti sudėtingame procese ir negali reaguoti į nuolatinius pokyčius.
 - Šis modelis ypač populiarus besivystančiose šalyse.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Suskaidyto inkrementalizmo (išsikapanojimo) modelis (aut. Ch.Lindblomas):
 - Vengiama sukrėtimų todėl vietoje revoliucinių tikslų, keliami tikslai pagal turimus išteklius.
 - Alternatyvos nedaug skiriasi nuo esamos padėties, jos ilgai taisomos, atsižvelgiant į kintančias aplinkybes.
 - Problemos nuolat performuluojamos.
 - Mokomasi bandymų ir klaidų metodu.
 - Sprendimai daromi palengva ir ne iki galo.
 - Sprendimai dažnai išskaidomi į smulkesnius ir paskirstomi didesniajam veikėjų skaičiui.
 - Stebėseną bei vertinimą taip pat linkstama paskirstyti įvairioms visuomenės grupėms.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Išsikapanojimo modelio kritika:
 - Modelis nėra universalus, atspindi tik tam tikrą politinį stilių ir tinka tik ramiam laikotarpiui.
 - Jis netinka esminėms reformoms.
 - Šis modelis labiausiai tinka biurokratams, bijantiems greitų ir ženklių pokyčių.
 - Sparčių permainų eroje jis vertinamas kaip atgyvenęs.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Interaktyvios politikos modelis:
 - Svarbu ne pasirinkti ir suplanuoti politiką, bet gebėti ją keisti įgyvendinimo metu.
 - Reikia pasiekti, kad politika būtų priimtina įvairioms interesų grupėms, todėl reikalinga nuolatinė sąveika tarp politikos aktyvo ir aplinkos.
 - Būtina gerai pažinti veiklos lauką, veikėjus ir kontekstą.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Politiniai modeliai:**
 - Politinių tinklų
 - Įtakos laukų
 - Politikos srautų
 - Politinio diskurso
 - Politinio naratyvo
 - Politikos kaip teksto

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

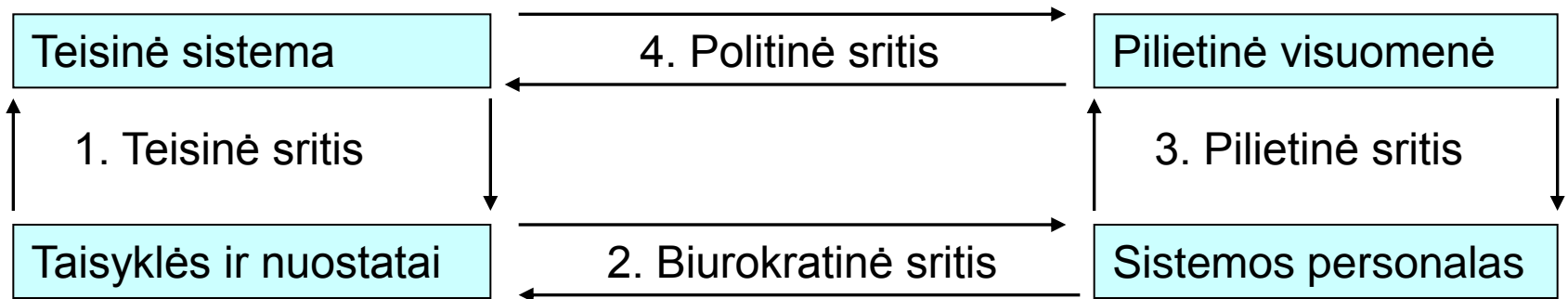
- Politinių tinklų modeliai grindžiami požiūriu, kad politika turi būti kuriama pasitelkiant pažintis ir ryšius (Neilson, 2001):
 - **Probleminis tinklas**: narius sieja dėmesys tai pačiai problemai, vertybės, interesai gali skirtis.
 - **Pažinimo tinklas**: kurios nors srities profesionalų bendruomenė, kurią vienija įsitikinimai ir žinios.
 - **Politinė bendruomenė**: politikai, susiję savo darbu, panašiai suvokia sprendimų priėmimo eigą, bet gali būti skirtingų įsitikinimų.
 - **Šalininkų koalicijos**: žmonės iš įvairių sluoksnių, juos vienija vertybės, problemų suvokimas ir veiksmų koordinavimas.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Politiniai tinklai sukuria sąlygas:
 - keistis informacija ir politinėmis idėjomis,
 - paskleisti žinią, kad atėjo laika tam tikrų problemų sprendimą įtraukti į politinę dienotvarkę,
 - tiesiogiai daryti įtaką politikai, kai tinkle dalyvauja sprendimų priėmėjas.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

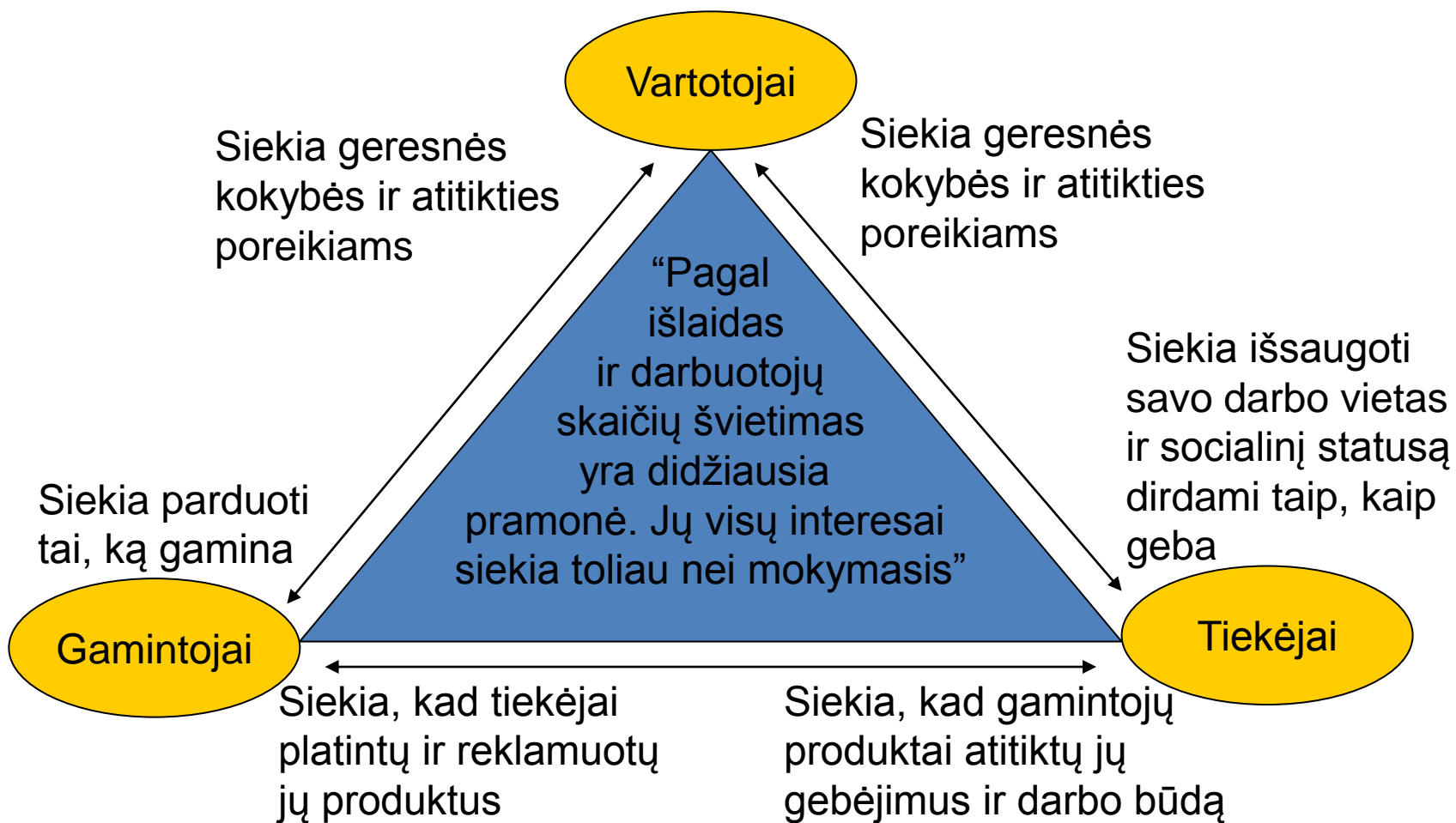
- Įtakos laukų modeliai atkreipia dėmesį į jėgas, kurios veikia švietimo srityje (N.F.McGinn)

- Bet koks politikos procesas yra kova, kurioje dalyvauja keturios grupės, tarp kurių susidaro keturi įtampos laukai.
- Kaita gali būti inicijuota bet kuriame lauke, bet jo veikėjai turi prisiminti, kad kiti laukai reguliuoja politikos galimybes

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

Interesų grupių modelis pagal gaunamą naudą švietime

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Politikos srautų modelis** (J.Kingdonas) grindžiamas nuomone, kad politinės idėjos turi savo laiką, kaip erdvėlaivio paleidimas. Jį praleidus, reikia laukti, kol vėl “atsidaro langas”.
- Kad “langas atsivertų” turi sutapti trys aplinkybės, vadinamos srautais:
 - problemų srautas – tai ką politikai trauktų į dienotvarkę,
 - politikos priemonių srautas – galimų sprendimų idėjos,
 - Politinis srautas – visuomenės nuotaikos, politinės jėgos.
- Priešinga logika linijiniam modeliui: politika ne kuriama iš anksto, bet laukiama momento, kad būtų galima pagrįsti sprendimus ir problemą traukti į politikos dienotvarkę.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Politinio diskurso modelis** (M.Foucault) grindžiamas mintimi, kad tai, apie ką priimtina kalbėti, kaip kalbėti, kam, su kuo ir kada, lemia viešasis komunikacinis kontekstas, vadinamas diskursu.
- Diskursas priverčia mąstyti tam tikru būdu ir ne tik atspindi tikrovę, bet ir ją kuria. Pvz., prasidėjus švietimo reformai pateikiamos ne tik naujos idėjos, bet ir naujas kalbėjimo būdas, netgi žodynas.
- Politika, kaip diskursas turi įtakos perskirstant balsus.
- Kas gali paveikti diskursą, turi daugiau galių formuoti politinę dienotvarkę ir kurti politiką.

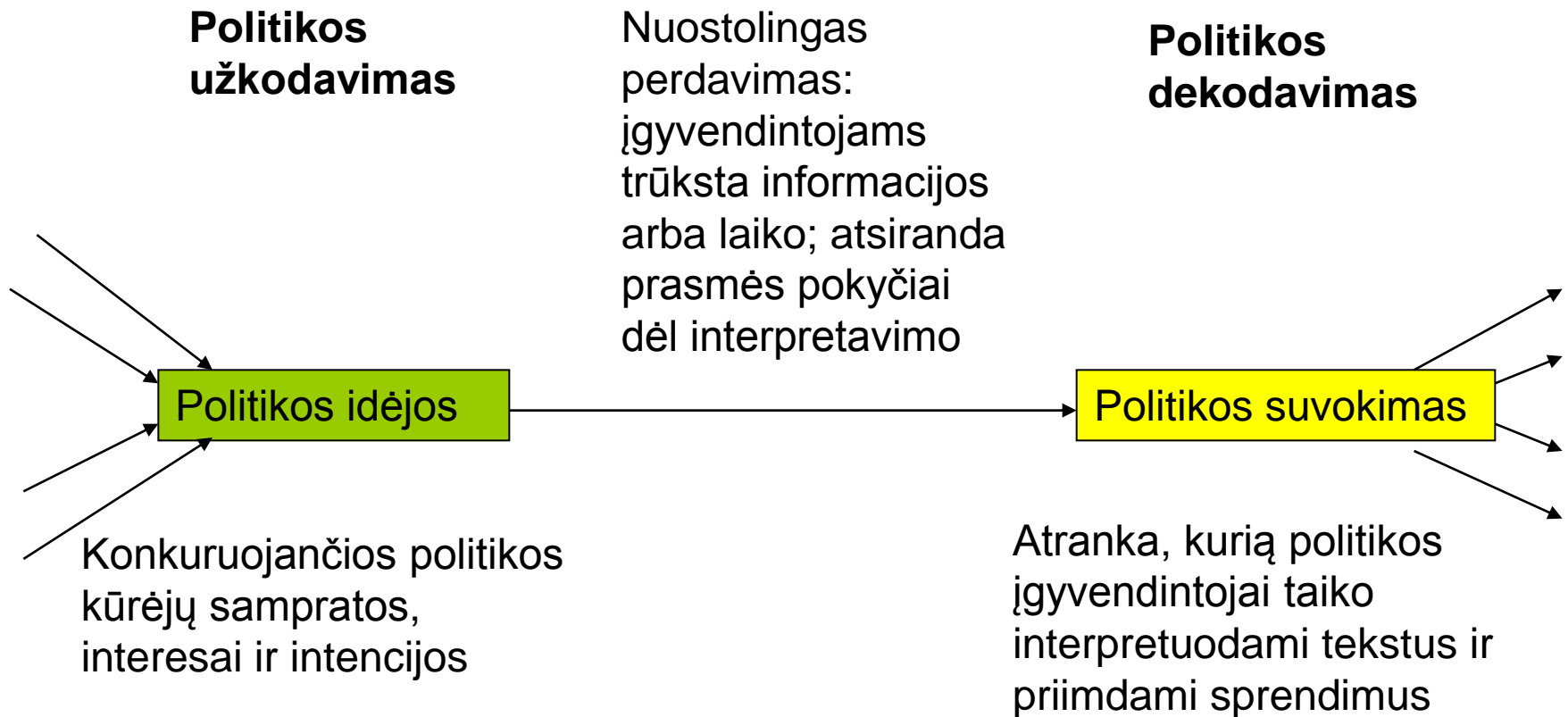
3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Politinio naratyvo** (istorijų pasakojimų) modelis paaiškina, kaip viešinosios istorijos daro įtaką švietimo politikos dienotvarei.
- Istorijos supaprastina situaciją, palengvina politikos planavimą.
- Šis metodas ribotas, nes dažnai viena istorija nesutampa su kitomis, be to pripratus reiškinį aiškinti išgalvota istorija, gali būti sunku pereiti prie kitos ir pradėti matyti tai, kas buvo ignoruota (Stone, 2001).

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Politikos kaip teksto modelis:**
 - Politinės idėjos sukuriamos derybų ir kompromisų keliu.
 - Idėjos užkoduojamos tekstuose, kurie pateikiami, kaip nurodymai ir veikimo priemonės.
 - Politika – “tekstinė intervencija į praktiką” (Ball).
- Tekstų rūšys: įstatymai, poįstatyminiai aktai, tvarkos, metodikos, mokymo programos, standartai, rekomendacijos ir kt.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Veiksmai švietimo politikos įgyvendinimo stadijoje :**

- Suinteresuotų grupių, jų galių, požiūrių, suvokimo nustatymas.
- Derybos.
- Išteklių perskirstymas.
- Šalininkų stiprinimas.
- Oponentų priešinimosi mažinimas.
- Požiūrių keitimas.
- Trikdžių įveikimas.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Žiniasklaidos vaidmuo kuriant švietimo politiką:
 - problemų įvardijimas,
 - problemų aktualizavimas,
 - problemų “išpūtimas”.

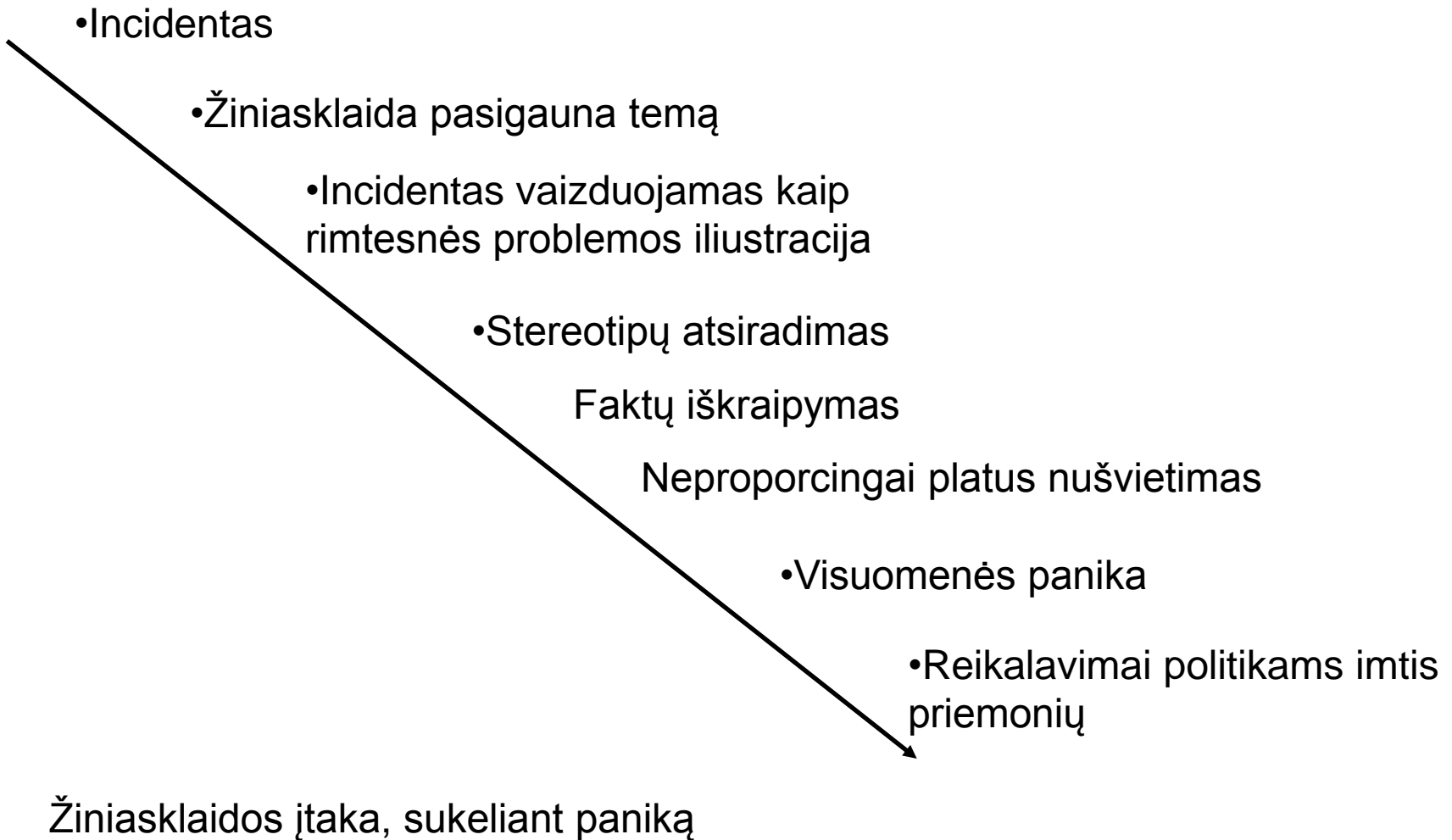
(Wilkins)

- Žiniasklaidos vaidmuo turi būti nagrinėjamas, atsižvelgiant į:
 - jos santykius su ekspertais,
 - biurokratinės “propagandos” poveikį,
 - įtaką, kurią daro meninės ir kitos TV laidos apie socialines problemas.

(Henshel)

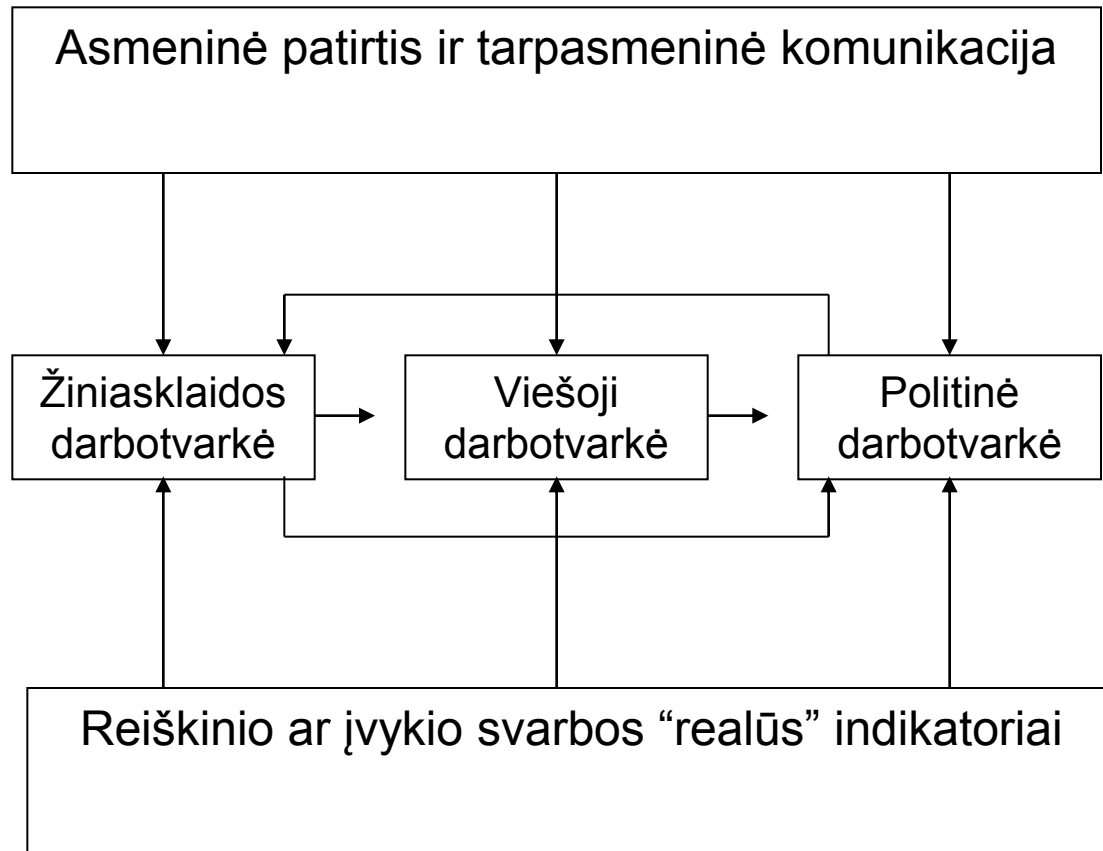
(W.Parsons, 107-108 p.)

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

Rogerso ir Dearingo darbotvarkės formavimo modelis

(W.Parsons, 115 p.)

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Politikos analizė** – tai tarpdisciplininė analizė, naudojanti politikos mokslo, filosofijos, sociologijos, psichologijos, ekonomikos, istorijos, teisės, antropologijos, filologijos ir kitų mokslų žinias bei metodus.
- Ji tiria politiką, politikos modelius ir siekia ją tobulinti, atsakydama į klausimus: Kaip yra? Kodėl yra taip, kaip yra? Kas gali būti, jei?.. Ko verta siekti? Ką daryti (kaip keisti strategiją)?
- Politikos analizė laikoma ir mokslu, ir amatu, ir menu.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Politikos modelių ir analizės ryšys:
 - Politikos modeliai yra kuriami bandant suvokti ir paaiškinti, kaip vykdoma politika, padedant kūrėjams ją tobulinti.
 - Istoriskai politikos modeliai ir su jais susijusi analizės metodika vystėsi nuo pozityvistinių modelių link postpozityvistinių, postmodernistinių teorijų (hermeneutinių, kritinės, konstruktyvizmo, simbolinio interakcionizmo ir kt.).
 - Tačiau nepaisant didėjančios įvairovės, populiariausi lieka pozityvistiniai modeliai ir analizės metodai.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Politikos analizės tipai:
 - Politikos analizė ir analizė politikai.
 - Deskripcinė ir preskripcinė.
 - Perspektyvinė ir retrospektyvinė.
 - Prieš-politinė ir po-politinė.
 - Problemų radimas ir problemų sprendimas.
 - Akademinė ir technokratinė.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Politikos analizė:**

- politikos turinio tyrimas, skirtas politikos kilmei bei raidai suvokti,
- pasekmių analizė, jų santykio su priemonėmis nustatymas,
- politinio proceso analizė, tirianti sprendimų priėmimą ir jų įgyvendinimą

- **Analizė politikai:**

- vertinimas, naudojant apibrėžtus ar numanomas standartus,
- informacijos politikos kūrėjams teikimas, kad jie galėtų priimti įrodymais pagrįstus sprendimus,
- proceso palaikymas, pvz., uždavinių perskirstymas tobulinant administravimo sistemą,
- Politikos propagavimas, t.y. tam tikrų idėjų “stūmimas” į politinę dienotvarkę.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Deskriptinė** analizė siekia aprašyti politikos procesą naudodama stebėsenos ir prognozavimo duomenis, išlikdama vertybiškai neutrali, tik konstatuodama padėtį.
- **Preskriptinė** (normatyvinė) analizė įvertina pasirinkimo galimybes naudodama kriterijus (pvz., efektyvumo, tinkamumo, teisingumo...) ir rekomenduoja tam tikrą politiką kaip priimtinausią.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Perspektyvinė (ex ante) analizė** teikia informaciją, kurios reikia sprendimams priimti. Ji padeda politikos kūrėjams suprasti savo pačių mąstymą ir siekius, formuluoti tikslus, bei pasverti politines alternatyvas, sumažina klaidų tikimybę, padidina veiksmingumą.
- **Retrospektyvinė (ex post) analizė** įvertina jų įgyvendinimo sėkmes ir nesėkmes.
- Retrospektyvinės analizės išvados gali būti kito politikos ciklo perspektyvinės analizės dalimi

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Problemų radimas ir problemų sprendimas**

(Dunn, 2004):

- Problemų radimas – problemų įžvalga ir formulavimas arba įvertinimas, ar sprendžiama tinkama problema. Vyrauja konceptuali analizė.
- Problemų sprendimas – tai tinkamų sprendimų ieškojimas naudojant įvairias technikas, pvz., sprendimų analizę, kaštų-naudos arba kaštų-veiksmingumo analizę, dinaminį modeliavimą ir kt.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- **Akademinė (išorinė) analizė** – nuo politikos kūrėjų nepriklausomų tyrėjų atliekama analizė.
- **Technokratinė (vidinė) analizė** yra atliekama institucijoje dirbančių analitikų ir vykdančių vadovų užsakymą.
- D.Stone skiria penkis tyrėjų tipus:
 - samdomus,
 - vidinius,
 - politinius patarėjus,
 - pilietinės visuomenės, dirbančius NVO tyrimo centruose (Think Tanks),
 - nesuinteresuotus tyrėjus, kuriems rūpi tik mokslas.

3 tema. Švietimo politikos modeliai ir politikos analizė

- Ką galėtume pasakyti šios temos aspektais apie švietimo politikos kūrimą įvairiuose lygmenyse Lietuvoje?

4 tema. Švietimo politikos paradigimų kaita

- **Trys šiuolaikinio viešojo valdymo plėtros kryptys:**

- viešųjų institucijų pastangos siekiant efektyvumo;
- viešųjų institucijų santykis su demokratinėmis vertybėmis ir tradicijomis;
- inovacijos ir modernizavimo tendencijos viešajame sektoriuje.

4 tema. Švietimo politikos paradigimų kaita

- **Keturi viešojo valdymo reformų modeliai (G.Peters):**
 - Rinkos modelis
 - Dalyvavimo modelis
 - Lanksčios valdžios modelis
 - Mažai reguliuojamos valdžios modelis

4 tema. Švietimo politikos paradigimų kaita

- **Keturios viešojo valdymo reformų strategijos (Pollitt, Bouckaert):**
 - **Priežiūra** - tradicinės kontrolės griežtinimas
 - **Modernizavimas**- administracinės sistemos modernizavimas
 - **Pajungimas rinkai** - rinkos mechanizmų taikymas administracinėje sistemoje
 - **Minimizavimas** - funkcijų perdavimas rinkos sektoriui

4 tema. Švietimo politikos paradigimų kaita

- **Pasitikėjimo valdžia krizė ir 10 iš naujo kuriamo valdymo (Reinventing Government) principų:**
 1. Valdžia kaip strategijų “katalizatorius”
 2. Valdžia priartinama prie bendruomenės.
 3. Konkurencinė valdžia.
 4. Valdžia, siekianti efektyvios organizacijų transformacijos.
 5. Valdžia orientuota į rezultatus.
 6. Klientas turi tapti varomąja jėga - svarbiausi turi piliečių, o ne biurokratijos poreikiai.
 7. Valdžia – kaip įmonė: uždirbanti, o ne išleidžianti.
 8. Prevencinė valdžia: užuot skiriant išteklius problemų sprendimo programoms, reiktų neleisti problemai atsirasti.
 9. Decentralizuota valdžia: nuo hierarchijos pereinama prie dalyvavimo ir komandinio darbo.
 10. Į rinką orientuota valdžia: kaita reguliuojama rinkos svertais.

(Osborne/Gaebler. **Reinventing Government**)

4 tema. Švietimo politikos paradigimų kaita

- **Švietimo politikos pokyčius įtakojančios veiksniai:**
 - politiniai,
 - socialiniai,
 - ekonominiai,
 - technologiniai,
 - aplinkosauginiai,
 - teisiniai.

Politiniai

- globalizacija;
- padidėję piliečių lūkesčiai dėl viešųjų paslaugų kokybės;
- suinteresuotų pusių reikalavimai dėl didesnės valdžios atskaitomybės ir sprendimų priėmimo skaidrumo;
- reikalavimas įtraukti visas suinteresuotas grupes į viešosios politikos formavimo procesus;
- politinio elito populiarumo praradimas, naujų visuomenei patrauklių idėjų poreikis;

Ekonominiai

- ekonomiškai aktyvių žmonių skaičiaus didėjimas;
- devintojo dešimtmečio biudžeto deficitas;
- neigiamas piliečių požiūris į mokesčių didinimą;
- profsąjungų vaidmens mažėjimas ir darbo rinkos liberalizavimas

Socialiniai

- tradicinių socialinių institutų (šeima, klasė) reikšmės sumažėjimas;
- tradicinių visuomenės autoritetų (mokykla, bažnyčia, žiniasklaida) sumažėjimas;
- vertybiniai visuomenių pokyčiai – nuo įsipareigojimo visuomenei prie savirealizacijos ir individualizmo;
- visuomenės senėjimas;
- padidėję reikalavimai gyvenimo kokybei;
- „tabloidinės (bulvarinės) visuomenės“ atsiradimas – naujos manipuliavimo visuomenės nuomone galimybės;
- visuomenės požiūrio į darbą ir karjerą pokyčiai.

- Technologiniai
 - informacinių kompiuterinių technologijų ir interneto įtaka viešųjų paslaugų teikimo procesams;
- Aplinkosauginiai
 - pasaulinis klimato atšilimas;
 - neatsinaujinančių energijos šaltinių deficito didėjimas;
 - informacinė visuomenė;
 - didėjantis spaudimas vyriausybėms reikalaujant atsižvelgti į aplinkosaugos reikalavimus.
- Teisiniai
 - didėjanti virš-nacionalinių ir virš-valstybinių darinių (pav. Pasaulio bankas, Tarptautinis valiutos fondas, Pasaulinė prekybos organizacija, Europos sąjunga) įtaka šalių įstatymų leidybai.

4 tema. Švietimo politikos paradigimų kaita

Pagrindinės VA modelių charakteristikos

	<i>Tradicinis viešasis administravimas</i>	<i>Naujasis viešasis administravimas</i>	<i>Naujasis viešasis valdymas</i>
<i>Piliečių ir valstybės santykiai</i>	Paklusnumas	Teisių suteikimas	Įgaliojimas
<i>Aukštesniųjų pareigūnų atskaitomybė</i>	Politikams	Vartotojams	Piliečiams ir socialiniams partneriams
<i>Nukreipiantys principai</i>	Taisyklių ir reglamentų laikymasis	Produktyvumas ir rezultatai	Atskaitomybė, skaidrumas ir dalyvavimas
<i>Sėkmės kriterijai</i>	Išėiga	Išėiga	Procesas
<i>Pagrindiniai požymiai</i>	Bešališkumas	Profesionalumas	Atsakingumas

4 tema. Švietimo politikos paradigimų kaita

- **Naujojo viešojo valdymo sankloda:**
 - 1) NVV kaip ideologija, paremta efektyvumo siekimu visuose viešojo valdymo lygiuose;
 - 2) NVV kaip mokslinių studijų objektas;
 - 3) NVV kaip globali viešosios politikos reforma.

4 tema. Švietimo politikos paradigimų kaita

- **Švietimo politikos tobulinimo elementai:**
 - Dėl valstybės valdžios veiksmų gerinama piliečių ir kitų proceso dalyvių gyvenimo kokybė, gaunant geresnes švietimo paslaugas.
 - Visi proceso dalyviai tiksliau laikosi sutartų principų ir procesų, kuriais remiantis parengiamos ir įgyvendinamos atitinkamos švietimo politikos (strategijos).

4 tema. Švietimo politikos paradigimų kaita

- **Naujojo viešojo valdymo principai:**

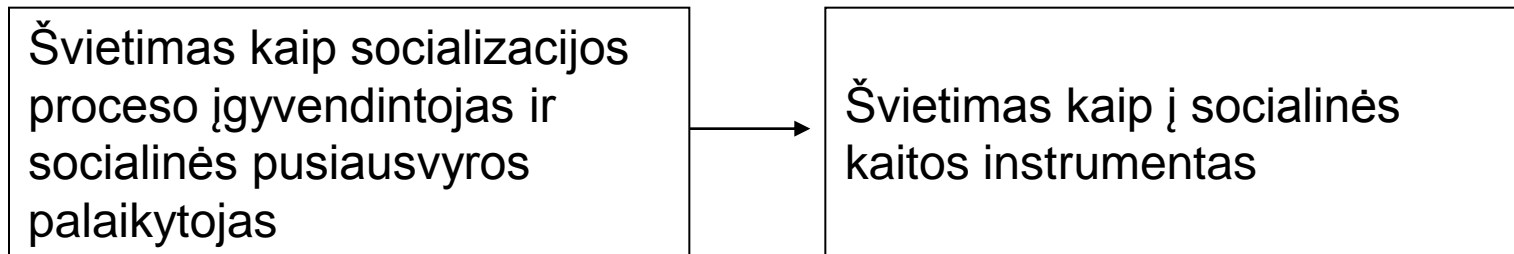
- Demokratinis politinės darbotvarkės sudarymas ir sprendimų priėmimas
- Piliečių įsitraukimas (dalyvavimas)
- Skaidrumas
- Atskaitomybė
- Labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių socialinė aprėptis ir lygybė (lygios galimybės, lygios teisės naudotis, turėti prieigą, patirti lygias išlaidas ir gauti vienodą naudą)
- Teisingas ir sąžiningas elgesys su piliečiais
- Gebėjimas konkuruoti globalioje aplinkoje
- Noras ir gebėjimas dirbti partnerystėje
- Pagarba teisinės valstybės principams
- Pagarba kitų teisėms
- Pagarba įvairovei
- Politikos tęstinumas/tvarumas

4 tema. Švietimo politikos paradigimų kaita

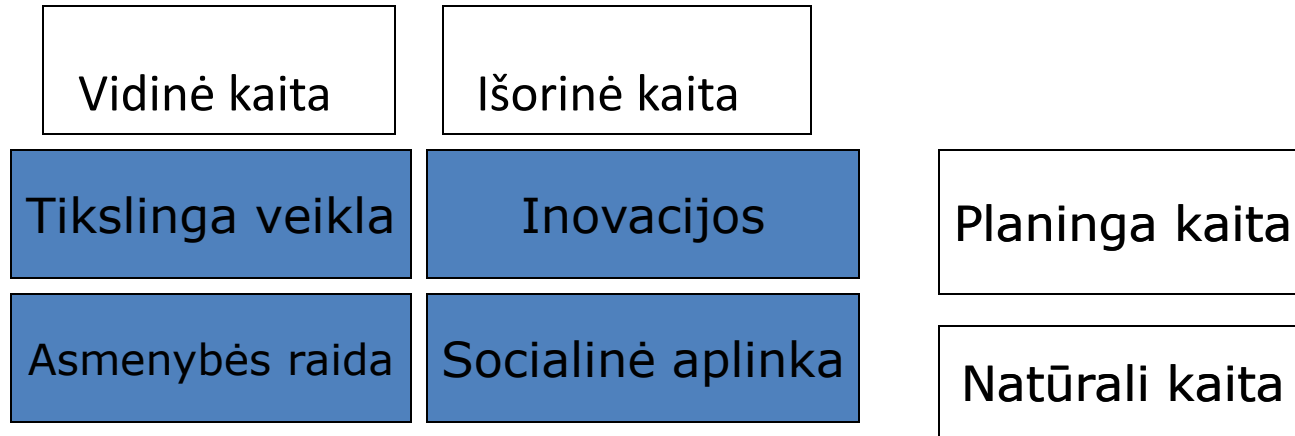
- **Naujojo viešojo valdymo diegimas Lietuvoje:**
 - Švietimo sistemos institucijų veiklos strateginis planavimas ir politikos analizės priemonės;
 - ŠMM ir kitose švietimo institucijose diegiamas programinis finansavimas, kuriuo yra įtvirtinamas biudžeto formavimo pagal rezultatus principas;
 - Vidaus audito ir kitų institucinių mechanizmų, skirtų institucijų atskaitomybei didinti, diegimas;
 - Personalo mokymo sistema;
 - Viešųjų konkursų organizavimas;
 - Nevalstybinių švietimo paslaugų tiekėjų veiklos plėtra;
 - Švietimo paslaugų teikimas internetu;
 - Kiti ...

5 tema. Švietimo kaita

- Švietimo kaita gali būti vertinama kaip sąmoningų ir kryptingų pastangų padarinys ir kaip natūralus socialinių dėsnių nulemtas procesas, kurio negalima pradėti ar sustabdyti, o tik suteikti norimą tempą, pageidaujamą kryptį ar priimtinesnį pobūdį.
(R.Želvys)
- Švietimo kaita – postmodernaus socialinio būvio bruožas

5 tema. Švietimo kaita

5 tema. Švietimo kaita

- N a t ū r a l i k a i t a – tai nuoseklus , dažniausiai nežymus perėjimas iš vienos būsenos į kitą.
- P l a n i n g a k a i t a siekiama sustabdyti savaiminę įvykių raidą ir tam tikrą dieną , nutraukus ankstesnę veiklą, įvesti naują tvarką. Planingos švietimo kaitos metu vyksta tikslinga kaita ir kartu diegiamos naujovės.
- Planingos kaitos tikslas – sąmoningai suplanuoti, kaip tobulinti švietimo įstaigą, atsižvelgiant į jai keliamus reikalavimus.
- Planingos kaitos esmė – naujovės t.y. konkrečių švietimo idėjų ir veiklos būdų perėmimas ir panaudojimas , o galutinis jos tikslas – mokyklos tobulinimas, kuris susijęs ne tik su naujovių diegimu ir tikslinga kaita, bet ir su įgyvendinimo strategija.

Michel Fullan

**Michael Fullan. MOKOMĖS VADOVAUTI POKYČIAMS KURDAMI
SISTEMINIUS GEBĖJIMUS (2004)**

5 tema. Švietimo kaita

Pagrindinės pokyčių varomosios jėgos:

1. Naudojimas žmonių moralinėmis paskatomis
2. Gebėjimų kūrimas
3. Pokyčių proceso supratimas
4. Mokymosi kultūrų kūrimas
5. Vertinimo kultūrų kūrimas
6. Dėmesys pokyčių lyderiams
7. Darnumo skatinimas
8. Trijų lygių plėtros ugdymas

1. Naudojimas žmonių moralinėmis nuostatomis

- Pirmasis pagrindinis principas susijęs su žiniomis apie pokyčių priežastį, t.y. jos moralinę paskatą. Pačiame paprasčiausiame lygmenyje, moralinė švietimo pokyčių paskata – tai visuomenės tobulinimas gerinant švietimo sistemas, kurios gerina visų piliečių mokymą.
- Švietime moralinė paskata susijusi su pasirengimu gerinti standartus ir mažinti mokinių pasiekimų spragas, pavyzdžiui, didinant visuotinį raštingumą, visų pirma skiriant dėmesio labiausiai remtiniems asmenims. Kai kuriose šalyse yra didžiulė spraga tarp aukščiausiojo ir žemiausiojo visuomenės sluoksnių. Todėl mokyklos turi kelti minimalius standartus ir ieškoti sprendimų, kaip paspartinti „apačioje“ esančiųjų, kurių atžvilgiu mokyklų sistema yra ne tokia veiksminga, mokymą.
- ***Švietimo pokyčių moralinė paskata susijusi su visuomenės gerinimu, siekiant gerinti standartus ir mažinti spragą tarp mokinių pasiekimų.***
- Bendrųjų raštingumo pasiekimų gerinimas yra tiesiogiai susijęs su šalies ūkio produktyvumu. Tose šalyse, kuriose skirtumas tarp mokinių mažiausių ir didžiausių pasiekimų buvo sumažintas, piliečių ekonominė padėtis ir gerovė yra pastebimai geresnė.
- Pokyčių žiniose moralinė paskata nėra tik tikslas. Tai procesas, kai į reformos moralinės paskatos siekį įtraukiami pedagogai, bendruomenių lyderiai ir pati visuomenė. Jeigu svarbiausias dėmesys skiriamas moralei paskatai, kitos septynios varomosios jėgos tampa papildomomis jėgomis, prisidedančiomis prie moralinės paskatos įtvirtinimo.

2. Gebėjimų kūrimas

- Antroji varomoji jėga – gebėjimų kūrimas, kuris susijęs su politikomis, strategijomis, ištekliais ir kitais veiksmais, skirtais didinti žmonių kolektyvinę jėgą sistemai (mokyklos, rajono, nacionalinis lygmuo) gerinti. Tai susiję su naujų „žinių, įgūdžių ir kompetencijų“ ugdymu (kolektyviniu ugdymu), naujų išteklių (laiko, idėjų, medžiagų) ir naujos „bendros tapatybės bei motyvacijos“ kūrimu bendromis jėgomis siekiant didesnių pokyčių.
- Be individualių ir kolektyvinių gebėjimų, kuriuos atspindi žinių, išteklių ir motyvacijos padidėjimas, organizaciniai gebėjimai taip pat reiškia ir geresnę infrastruktūrą. Ją sudaro vietinio, rajono ir nacionalinio lygmens institucijos, kurios sistemą gali papildyti naujais gebėjimais, pavyzdžiui, teikdamos mokymus, konsultacijas ir kitą paramą.
- Gebėjimai yra labai svarbūs, kadangi jų dažnai trūksta net ir tada, kai žmonės sutaria dėl pokyčių poreikio. Pavyzdžiui, norint didinti raštingumą, mokytojai ir mokyklų vadovai turi ugdyti naujus įgūdžius ir didinti ryžtą įveikti neišvengiamas kliūtis (žr. trečiąją varomąją jėgą). Panašiai ir diegiant naujas technologijas, pedagogai turi ne tik įgyti naujų įgūdžių ir žinių, bet ir integruoti tas technologijas į mokymo turinį, mokymą ir mokymąsi bei mokymo vertinimą.
- ***Dvi gebėjimų savybės***
 - 1. **Tai „kolektyvinis reiškinys“**. Visos mokyklos, visi rajonai ir visos sistemos turi didinti savo gebėjimus kaip grupės. Tai yra sudėtinga, kadangi reikia kartu dirbti naujais metodais.
 - 2. **Gebėjimai turi būti matomi praktiškai ir turėti tęstinumą**. Būtent dėl šios priežasties paprastų mokymų nepakanka, nes žinios, kaip žmonės turėtų dirbti naujai, neperteikiamos į kasdienę kultūrą.

3. Pokyčių proceso supratimas

- Pokyčių proceso supratimas yra stipri varomoji jėga, kadangi ji susieja visus elementus. Supratimą gana sunku išsiugdyti, kadangi lyderiams tenka atsižvelgti į tuos veiksnius, kuriuos jie mieliau praleistų. Jie labiau norėtų išdėstyti tikslą ir planą bei pradėti jį įgyvendinti, tačiau taip pokyčiai nevyksta.
- Šeši svarbiausi pokyčių proceso supratimo dalykai:

1. Strategijų kūrimas svarbiau už strategiją
2. Spaudimo (aukšti tikslai, planas, tikslus ir skaidrus vykdymas) ir palaikymo (mokymasis ir įgytos kompetencijos bei motyvacija) dermė
3. Žinojimas apie neišvengiamą įgyvendinimo sulėtėjimą (padeda sutrumpinti jo laiką)
4. Pokyčių baimės supratimas (noras būti kompetentingu dabartinėje blogoje, bet ne nekompetentingu naujoje geroje situacijoje)
5. Techninių (kai stinga ne žinių) ir prisitaikymo (kai stinga žinių) problemų skirtumo vertinimas: reikia skirti laiko ir dėmesio tiems žmonėms, jų motyvacijai, sunkiam mokymui.
6. Būkite atsparūs: atkaklūs ir lankstūs (priimantys naujas idėjas) nuo pirmo žingsnio visame kaitos procese.

4. Mokymosi kultūrų kūrimas

- Ketvirtoji varomoji jėga (mokymosi kultūros) skamba kaip bendra deklaracija, tačiau ji turi konkrečią prasmę sudarant sąlygas sėkmingai įgyvendinti pokyčius. Ją sudaro visas rinkinys strategijų, skirtų tam, kad žmonės mokytųsi vieni iš kitų (žinių aspektas) ir bendrai įsipareigotų siekti geresnių rezultatų (emocinis aspektas). Mokymosi vieniems iš kitų strategijos apima:
 - Mokymosi bendruomenių plėtojimas vietiniu, mokyklos ir bendruomenės lygmeniu
 - Mokymasis iš kitų mokyklų, rajonų ir pan. (netiesioginis gebėjimų kūrimas)
 - Sėkmingi pokyčiai susiję su mokymusi juos įgyvendinant. Viena iš galingiausių pokyčių varomųjų jėgų yra mokymasis iš kolegų, ypač iš tų, kurie toliau pažengę įgyvendindami naujas idėjas. Toks mokymasis gali vykti mokykloje ir vietos bendruomenėje, taip pat įvairios mokyklos gali mokytis vienos iš kitų. Pačioje mokykloje atliekama daug praktinių tyrimų, kurie parodo „profesionalių mokymosi bendruomenių“ būtinybę ir jėgą.
 - Newmann ir jo kolegos įvardijo penkis pokyčių gebėjimo komponentus mokykloje, kuriems priskiriamas *naujų žinių ir įgūdžių plėtojimas, profesionalių mokymosi bendruomenių kūrimas, programų darnumas, galimybė naudotis naujais ištekliais ir mokyklos vadovų lyderystė*. Mokyklos ir vietos gyvenvietės bei bendruomenės, kurios nori tobulėti, turi plėtoti naujas mokymosi kultūras.
 - Kai mokyklų sistemose kuriamos mokymosi kultūros, yra nuolat siekiamos ir tobulinamos mokytojų žinios ir įgūdžiai, reikalingi kurti veiksmingus ir naujus moksleivių mokymosi metodus. Be mokymosi mokykloje ir bendruomenėje, atsiranda nauja ir galinga strategija, kurią vadiname „netiesioginiu gebėjimų kūrimu“. Tai apima strategijas, pagal kurias mokyklos ir bendruomenės mokosi vienos iš kitų konkrečioje apylinkėje, rajone arba už jo ribų. Tai leidžia išplėsti idėjų banką, o taip pat išplečia stiprią „mes-mes“ tapatybę už vienos mokyklos ribų

5. Vertinimo kultūrų kūrimas

1. ***Vertinimo kultūros: kolektyvinis gebėjimas atlikti nuolatinį mokymosi vertinimą, susijusį su tobulinimo strategijomis.***
2. Vertinimo kultūros turi būti derinamos su mokymosi kultūromis, nes tai padeda atskirti daug žadančias idėjas nuo bergždžių. Viena iš naujausių strategijų, skirtų pokyčiams švietime, yra „Vertinimas mokymuisi“ (o ne tik mokymosi vertinimas), kuris apima:
 - Duomenų apie mokinių mokymąsi vertinimą ir (arba) rinkimą
 - Duomenų skaidymą, siekiant geriau suprasti procesus
 - Priemonių planų, pagrįstų pirmais dviem punktais, rengimą siekiant tobulinimo
 - Mokėjimą paaiškinti ir aptarti rezultatus su tėvais ir išorinėmis grupėmis
3. Kai mokyklos padidina savo kolektyvinį gebėjimą nuolat atlikti vertinimą mokymuisi, tai užtikrina gerą tobulinimą. Taip pat yra svarbūs ir keli kiti vertinimo kultūrų aspektai, įskaitant mokyklų savęs įvertinimą, išorinės atskaitomybės duomenų vertinimą ir tai, ką Collins (2002) pastebėjo „gerose“ organizacijose, t.y. ryžtą „nebėgti nuo žiaurių faktų“ ir kurti domėjimosi kultūrą.
4. Dar vienas dalykas: technologijos tapo neišvengiama ir galinga priemone dirbant su vertinimu, kadangi jos leidžia nuolat gauti ir analizuoti duomenis apie mokinių pasiekimus, imtis ištaisomųjų priemonių ir dalytis geriausiais sprendimais. Būtina tuo pat metu kurti vertinimo kultūras ir gebėjimą technologijas naudoti mokymo gerinimui. Daugumoje mums žinomų sistemų abu šie dalykai kol kas yra labai prastai išplėtoti.

6. Dėmesys pokyčių lyderiams

- Visai nenuostabu, kad viena iš stipriausių pokyčių pamokų yra susijusi su lyderyste. Pokyčių žinias sudaro žinojimas, kuri lyderystė labiausiai tinkama vadovauti produktyviems pokyčiams. Pasirodo, kad ambicingi ir žavūs lyderiai, nors ir atrodo kaip galingi pokyčių atstovai, netinka verslui, kadangi jiems patiems turi būti skiriama per daug dėmesio.
- Siekiant, kad lyderystė būtų veiksminga, ji turi būti paplitusi visoje organizacijoje. Collins (2002) nustatė, kad yra manoma, kad žavūs lyderiai neužtikrina tęstinumo. Vadinamųjų „puikių“ organizacijų lyderiai apibūdinami kaip asmenys, pasižymintys „dideliu asmeniniu kuklumu“ ir „stipria profesine valia“. Collins kalba apie lyderystės, kuri organizacijoje „kuria ilgalaikį didingumą“, svarbą lyginant su lyderiais, kurie tiesiog siekia trumpalaikių rezultatų.
- Galime pateikti konkretų pavyzdį: mokyklos direktoriaus įvertinimas pasibaigus jo darbo terminui priklauso ne nuo prasčiausiai besimokančių mokinių pasiekimų, o nuo lyderių, kurie galėtų tęsti jo darbą, skaičiaus. Mintzberg (2004) tvirtina tą patį: ***Gerai lyderiai ugdo lyderių savybes kituose žmonėse.***

- Sėkmingas vadovavimas – tai ne asmeninė sėkmė, o sėkmės ugdymas kituose.
- Žinome, kad vadovai turi priimti sprendimus, tačiau ne mažiau svarbu, ypač didelėse su žiniomis susijusiose organizacijose, yra tai, ką jie daro siekdami stiprinti kitų gebėjimus priimti sprendimus.
- Todėl pokyčių žinios reiškia, kad yra vengiama lyderių, kurie siekia naujovių, ir ieškoma tokių žmonių, kurie siekia naujoviškumo, t.y. mokėjimo nuolat ugdyti lyderių savybes kituose. Turime parengti daug lyderių, kurie turi pokyčių žinių. Tokie lyderiai dirba veiksmingai ir naudojami kitais sistemoje dirbančiais lyderiais. Lyderystė yra vienas iš svarbiausių ilgalaikės reformos pagrindų.
- ***Ilgalaikiai reformai reikalingi lyderiai, kurie turi pokyčių žinių.***

7. Darnumo skatinimas

- Kai naujovių neįmanoma suvaldyti, net jeigu jos yra grindžiamos moralinėmis paskatomis, pradeda trūkti laiko ir sistemos darnos. Sudėtingose sistemose tai yra beveik normalu.
- Pokyčių žinios reikalingos tam, kad perkrovimas būtų paverstas geresniu darnumu. Tai yra niekuomet nesubaigiantis procesas, apimantis derinimą, taškų sujungimą ir aiškų visos struktūros išdėstymą. Be to, tai susiję su investicijomis į gebėjimų kūrimą, kad mokymosi ir vertinimo kultūros, ugdydamos lyderių savybes, galėtų kurti savo darnumo modelius.
- Pokyčių žinios turi būti naudojamos ne tam, kad sukurtų kuo daugiau naujovių, o tam, kad leistų parengti naujus darnumo modelius, kurie padėtų žmonėms geriau suprasti įvairių dalykų tarpusavio sąsajas.

8. Trijų lygių plėtros ugdymas

- Aštuntoji, ir paskutinioji, varomoji jėga susijusi su suvokimu, kad apie „sistemos transformaciją“ kalbame trimis lygiais. Tie, kurie domisi pokyčių žiniomis, turi suprasti, kad kalbame ne tik apie atskirų žmonių, bet ir apie sistemų pakeitimą. Tai vadiname trijų lygių modeliu.
- Trijų lygių požiūris į šią problemą:
- Kas turi įvykti mokyklos ir bendruomenės lygiu?
- Kas turi įvykti rajono lygiu?
- Kas turi įvykti valstybės lygiu?
- Turime keisti ne tik pavienius asmenis, bet ir kontekstą. Turime ugdyti geresnius asmenis, tuo pat metu plėtodami geresnes organizacijas ir sistemas. Lengva pasakyti, bet sunku padaryti. Tam reikalinga tai, ką visai neseniai pavadino „sistemos mąstytojų-praktikų“ ugdymu Mums tereikia pasakyti „saugokitės individualaus šališkumo“, jei daroma prielaida, kad, jei pakeisime pakankamai žmonių, pasikeis ir pati sistema. To nebus. Turime tuo pat metu keisti sistemas. Čia pateiksime tik vieną rekomendaciją: norėdami tuo pat metu keisti ir žmones, ir sistemas, turime užtikrinti „mokymąsi kontekste“, tai yra mokymąsi realiose situacijose, kurias norime pakeisti.
- Mintzberg (2004) tą akcentuoja sakydamas: *Lyderystė – tai ir veikla, siekiant galvoti, ir galvojimas, siekiant veikti. Mums reikalingos programos, skirtos mokyti vadovus-praktikus realioje situacijoje. Lyderystės reikia išmokti ... ne tik tai darant, bet ir išmokstant konceptualiai pažvelgti į situaciją taikant lyderio įgūdžius.*
- Bet kuriuo atveju, trijų lygių plėtra reiškia dėmesį visiems trimis sistemos lygiams ir jų tarpusavio santykiams, platesnių galimybių žmonėms mokytis sudarymą šiose situacijose siekiant pakeisti tas situacijas, kuriose yra atsidūrę tie žmonės.
- **„Sistemos mąstytojai-praktikai: siekia tuo pat metu keisti ir ugdyti asmenis, organizacijas ir sistemas.**

5 tema. Švietimo kaita

Aštuoni Michael Fullan kaitos principai:

1. Kuo kaita sudėtingesnė, tuo mažiau mes galime ją reguliuoti.
2. Kaita nėra linijinio pobūdžio; ji kupina neapibrėžtumų ir netikėtumų.
3. Problemos yra mūsų draugai.
4. Vizija ir strateginis planavimas neturi būti pernelyg ankstyvi.
5. Individualizmas ir kolektyvizmas yra vienodai svarbūs.
6. Nei vienpusė centralizacija, nei decentralizacija nėra veiksminga.
7. Ryšiai su išorine aplinka turi lemiamą reikšmę.
8. Kaitos procese turi dalyvauti visi.

1. Kuo sudėtingesnė kaita, tuo mažiau mes ją galime reguliuoti

Aiškiai pervertintume savo galimybes, jeigu manytume galį valdyti kaitą. Vykstant visuotiniams pokyčiams, dalies procesų eiga natūrali, nevaldoma ir nepriklausoma nuo mūsų valios bei pastangų. Kiekvienoje visuomenėje švietimo sistema gyvena “savo gyvenimą”, t.y. funkcionuoja pakankamai autonomiškai. Net ir labai centralizuotai valdomą sistemą galima veikti tik iki tam tikros ribos. Galime, pavyzdžiui, pakeisti švietimo organizacijų struktūrą, ugdymo turinį, teisinio reguliavimo principus ir kt., bet negalime priversti žmonių keistis. Nejmanoma priversti žmonių kitaip galvoti arba įgyti naujų įgūdžių. Negalime paliepti išsiugdyti atsidavimą darbui ar motyvaciją. Daugiausia, ko galima pasiekti, - tai sukurti sąlygas, leidžiančias žmonėms tai daryti. Nepakeitę mąstymo ir įgūdžių, pokyčius norima linkme galėsime pakreipti labai ribotai: jei ir įvyks pasikeitimų, jie bus paviršutiniški.

2. Kaita nėra linijinio pobūdžio

Ji kupina neapibrėžtumų, o kartais ir netikėtumų. Nerimas, sunkumai ir nežinomybės baimė visada būdingi kaitos procesui, ypač pradinių stadijų. Galima teigti, kad sunkumai pradinėse stadijose garantuoti. Maža to, dažnai vėlesni etapai taip pat būna nenusėjami. Kartais būna tik blogiau, kada, atrodytų, viską darome teisingai. Tam tikrais atvejais, priešingai, viskas eina geryn, nors, atrodo, darome klaidą po klaidos. Kaitos procese visada egzistuoja laimės komponentas. Kartais, nepaisant visko, mus lydi sėkmė, kartais nesiseka, ir tiek.

3. Problemos yra mūsų draugai

Problemos kaitos procese neišvengiamos, tačiau be jų mes negalime nieko išmokti ir sulaukti sėkmės. Tik susidūrę su problemomis galime rasti kūrybiškus sprendimus. Jei kyla problemų, vadinasi, pokyčiai tikrai vyksta. Ir priešingai, problemų nebuvimas signalizuoja, kad realiai nedaug kas tepasikeitė. Jei ankstyvosios kaitos stadijos vyksta lengvai, tai tikras požymis, jog kaita paviršutiniška. Taigi konfliktas yra esminis vykstančios kaitos komponentas. Spręsdami konfliktus, artiname realius pokyčius ir jaučiamės labiau patenkinti tuo, kas pasiekta.

4. Vizija ir strateginis planavimas neturi būti pernelyg ankstyvi

Popieriuje sukurta vizija būna neilgaamžė. Taip yra dėl dviejų priežasčių. **Pirma**, sudėtingos kaitos sąlygomis negalime susikurti vien kokias nors teorijas ar mūsų norus įkūnijančios vizijos. Vizija išplaukia iš to, kas praktiškai vyksta. Mums reikia pergaltuoti vykstančius procesus, ypač tuos, kurių negalime valdyti, ir, atsižvelgiant į tai, kurti realistinę viziją. **Antra**, tam, kad darbas vyktų sėkmingai, reikalinga kolektyvinė vizija. Bendrai, visiems priimtina vizijai suformuoti reikia laiko.

Kita vertus, dažnai vizijos būna neilgaamžės ir tuomet, kai pradinėje jų kūrimo stadijoje dalyvauja per daug žmonių. Tuomet greitai susiformuoti visiems priimtina viziją būna sunku, ir dažnai apsiribojama paviršutinišku jos svarstymu. Dėl tokio paviršutiniško požiūrio vizija neilgaamžė.

Pernelyg ankstyvas strateginis planavimas taip pat kvestionuotinas. Jis gali klaidinti. Realiai vykstanti kaita gali neatitikti mūsų susikurtų planų, tad vėliau tenka ne kartą juos koreguoti. Todėl vargu ar tikslinga būtų skirti pernelyg daug laiko ir jėgų išankstiniam planavimui. Rigidiškai laikytis švietimo teoretikų susikurtų planų, neatsižvelgiant į kaitos realybę, - dar daugiau abejonių kelianti strategija. Švietimo kaitos inicijavimas pagal iš anksto sudarytą veiklos planą nuo pat pradžių pasmerktas nesėkmei.

5. Individualizmas ir kolektyvizmas yra vienodai svarbūs.

Mokytojo profesija neretai apibūdinama kaip pasmerkianti vienatvei. Pedagogas dažnai jaučiasi vienišas. Jis ateina į mokyklą ir didžiąją dalį laiko praleidžia klasėje, nesusidurdamas ir nebendraudamas su savo kolegomis. Su dauguma bendradarbių matomasi vien tik per trumpas pertraukas arba bendrus posėdžius. Mokykloje nėra įprasta lankytis vienas kito pamokose ar bendrai vesti jas moksleiviams. Dėl tokios izoliacijos ieškojimų bei inovacijų procesas labai apribotas; mokytojai retai keičiasi naujomis idėjomis ar daugiausia remiasi vien savo patirtimi. Tačiau pavojingas ir kitas kraštutinumai.

Pernelyg didelis kolektyvizmas skatina konformizmą ir grupinį mąstymą, kai nekritiškai paklūstama grupės nuomonei. Tam, kad švietimo kaita vyktų norima linkme, būtina ugdyti pedagogų sugebėjimą savarankiškai mąstyti ir dirbti, ir kartu sutelktai siekti bendrų tikslų.

6. Nei vienpusė centralizacija, nei decentralizacija nėra veiksminga

Pernelyg didelė centralizacija reiškia perdėtą kontrolę, decentralizacija – chaosą. Švietimo reformų istorija parodė, kad pokyčiai, “nuleisti iš viršaus”, nėra veiksmingi. Tačiau švietimo viršūnės ir toliau tebelaukia šį principą, nes, **pirma**, nemato kitų alternatyvų; **antra**, nekantrauja sulaukti apčiuopiamų rezultatų.

Kita vertus, “iš apačios” inicijuojami projektai taip pat žlunga, jei nesulaukia aukštesnių švietimo grandžių palaikymo. Net jeigu jie kurį laiką ir vyksta sėkmingai, tai ilgai negali tokie išlikti, jei pasikliaujama vien mokyklos pastangomis.

Kaitos procesai turi vienu metu vykti ir “iš viršaus”, ir “iš apačios”. Įsitikinimas, kad viską galima valdyti ir kontroliuoti tik iš viršaus, yra iliuzija. Niekas negali centralizuotai kontroliuoti sudėtingų organizacijų. Todėl pagrindinė problema – kaip įgyvendinti švietimo priežiūrą atsisakius smulkmeniškos kontrolės. Kita vertus, iliuzija yra įsitikinimas, kad decentralizavus švietimo sistemą, galima visiškai ignoruoti centrinę valdžią. Patinka mums tai ar ne, bet centrinė valdžia ir mokykla viena kitai reikalingos. Ir viena be kitos negali nei įgyvendinti kaitos procesų, nei iš viso egzistuoti.

7. Ryšiai su išorine aplinka turi lemiamą reikšmę

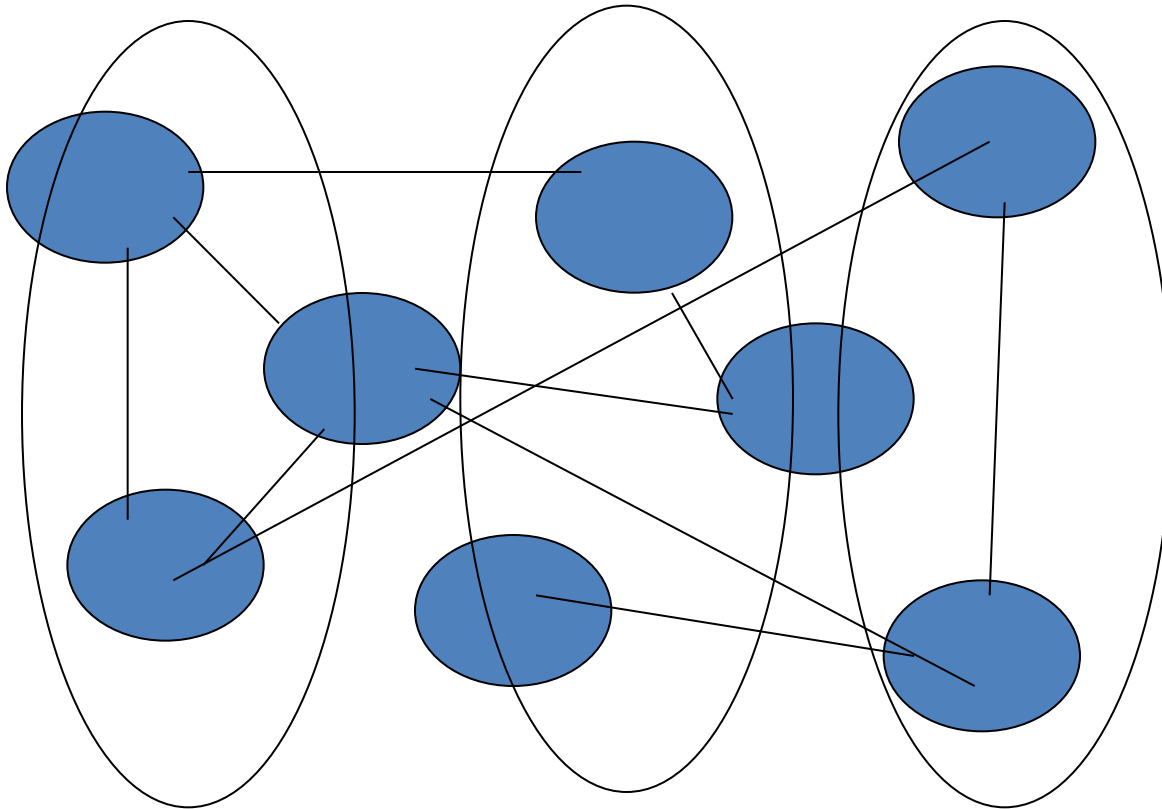
Daugelis organizacijų, ypač švietimo, pagrindines jėgas skiria vidiniam plėtojimuisi ir nepakankamai dėmesio skiria išorinei aplinkai. Tačiau švietimo kaita neišvengiamai vyksta plačiame socialiniame ir ekonominiame kontekste. Visi visuomenėje vykstantys procesai glaudžiai tarpusavyje susiję. Jei ignoruosime kaitą už mokyklos sienų, nesugebėsime iš esmės paveikti kaitos ir pačioje mokykloje. Taigi tiek išorinė, tiek vidinė aplinka turi būti vienodai rimtai traktuojama.

8. Kaitos procese turi dalyvauti visi

Kaita yra pernelyg sudėtingas procesas, kad ją būtų galima patikėti ekspertams. Pokyčių negali įgyvendinti atskiros, tegu ir iškilios asmenybės. Tam nepajėgūs nei formalūs vadovai, nei švietimo ekspertai. Kaitoje turi dalyvauti kiekvienas vienaip ar kitaip su švietimu susijęs asmuo. Esminių pokyčių galima pasiekti tik tada, kai visi pedagogai imsis veiksmų savo darbinei aplinkai pakeisti.

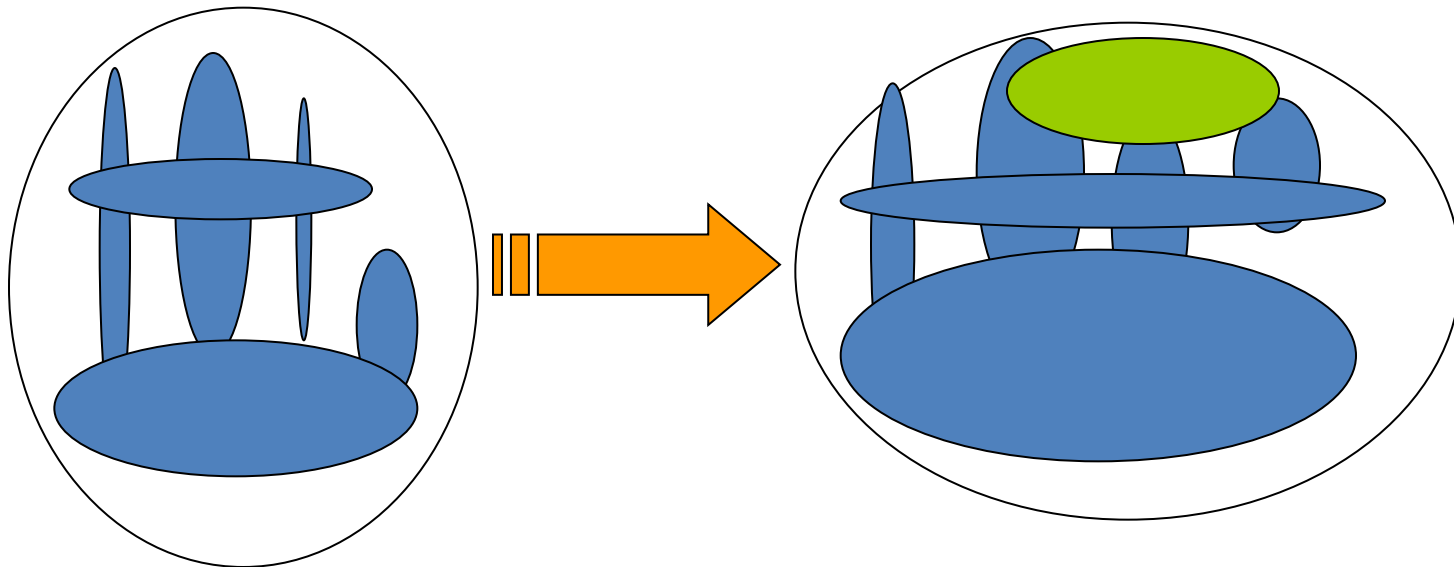
5 tema. Švietimo kaita

- **Sisteminė kaita:**

5 tema. Švietimo kaita

- **Sisteminė reforma:**
 - aprėpiami švietimo sistemos elementai;
 - keičiamos švietimo sritys.

5 tema. Švietimo kaita

- Reformų strategijos:
 - prievartinė;
 - racionalioji;
 - normatyvinė;
 - kitos...
- Reformų modeliai:
 - politinis-administracinis;
 - racionalaus supratimo;
 - kultūrinis;
 - aktyvaus atsinaujinimo;
 - kiti...

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Paradigma – tai istoriškai susiklostanti pažiūrų į ką nors sistema.
- Ugdymo paradigmos pobūdis nulemtas epochos savitumo: kas būdinga visuomenei, kokios asmens savybės vertinamos, kiek laisvės gali turėti individas, koks asmens santykis su aplinka, koks veiklos stilius priimtinas.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Lietuvos švietimo politiką sąlygojantys vidiniai veiksniai: valstybės ideologinės paradigmos ir ugdymo paradigmos kaita:
 - Iki XVIII a. Edukacinės komisijos
 - XVIII a. aštuntas dešimtmetis – XIX a. pradžia, Edukacinė komisijos veikla
 - 1918 - 1940 m. nepriklausomos Lietuvos laikotarpis
 - 1940 - 1988 m. sovietmečio laikotarpis
 - 1988 – 1990 – naujasis laikotarpis

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Bendrąją Edukacinės komisijos veiklos kryptį ir ugdymo paradigmos pobūdį ėmė Švietimo, epochos idėjos – „epochos pasaulėžiūrą atitinkantis reikalavimas mokslinę mintį sieti su praktine veikla, su gyvybiškai svarbiais valstybės poreikiais“

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- **Iki Edukacinės komisijos:**
 - Jėzuitai Lietuvos ir Lenkijos valstybėje turėjo 51 kolegiją, 18 vienuolynų ir 60 misijų mokyklų, išlaikė 66 veikiančias mokyklas, iš jų 23 kolegijas, 15 kilmingųjų kolegijų, 2 seminarias ir 2 universitetus.
 - Jėzuitai rėmėsi nuo 1599 m. iš esmės nekeistais nuostatais Ratio atque institutio studiorum.
 - Ordinas buvo įkurtas kovai su reformacija, taigi tikslas – stiprinti katalikų bažnyčios autoritetą – perkeltas ir ugdymui.
 - Pagrindinė pedagogikos kryptis – autoritarinė.

Jėzuitai

ANDREAS SCOTTVS Societ. IESV.
*Fulget vt aethera Latona filius axe ;
Ardua stellaris ver loca volans eans.*

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- M. Lukšienė: „Mokyme ir auklėjime kruopščiai ir nuosekliai taikomas varžybų principas, tapęs vienu iš pagrindinių mokymosi motyvų. Ir šiuo atžvilgiu jėzuitai buvo tikri meistrai. Mokytojas-auklėtojas turėjo išmokti veikti mokinių ambicijas; tuo pagrįstas visas klasės darbo organizavimas: vadinamieji asilų suolai, klasės skirstymas į dvi stovyklas (graikus ir romėnus), kur kiekvienas mokinytis pagal savo pajėgumą turėjo varžovą priešingoje stovykloje. Taip buvo naudojamos individualios ir kolektyvinės ambicijos. Įvairūs vainikavimai, dovanos, titulai (pvz., imperatoriaus) geriausiai besimokantiems ne tik skatino mokytis, bet dažnai ugdė ir nesveiką ambicingumą bei tuštumą. Kartu auklėjimo tikslams – geležinei drausmei, grindžiamai besąlygišku klusnumu, palaikyti – mokytojai plačiai naudojo mokinių tarpusavio šnipinėjimą ir pranešinėjimą auklėtojai. Mokymo metodika buvo verbalinė, kruopščiai apgalvota ir nuostatų reglamentuota. <...> XVIII a. pirmojoje pusėje labai įsigalėjo fizinės bausmės“

Meilė Lukšienė

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

Tai klasikinei ugdymo paradigmai priskirtini bruožai – konkurencija, rangavimas pagal „nuopelnus“ net suskirstant klases erdveje, fizinės bausmės ir t. t.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Jėzuitams konkurencija sudarė Pijorų ordino mokyklos. Pastarąsias baigusieji, mokslus gilino Prancūzijoje, Italijoje ir susipažino su tais laikais naujomis pedagoginėmis.
- Tai Europos švietimo laikotarpis po J. J. Rousseau veikalo „Emilis, auklėjimą“ (1762). Nors Prancūzijoje veikalas buvo deginamas, o autorius dėl iškilusios grėsmės iš šalies pasitraukęs, extraordinarių idėjų nuotrupos plito tarp švietėjų.
- J. J. Rousseau praskynė kelią laisvojo ugdymo paradigmai, plitusiai per pavienius pasekėjus Europoje.

Pijorai

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- M. Lukšienės požiūriu, pijorų siūlomas žmogaus „lipdymas“ nuo jėzuitų visiems taikomo vienodo modelio skiriasi: esą, čia jau siūloma atsižvelgti į prigimtį. Tačiau galia „lipdyti“ ir šiuo atveju teikiama tėvams, mokytojams, visuomenei, t. y. ne pačiam asmeniui.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Bazilijonų vienuolijos buvo skelbiama bei įtvirtinama ugdymo kryptis, pripažįstanti absoliutaus klusnumo išugdymą: „<...> mokytojai, taip pat viršininkai privalo stengtis juos (naujokus mokinius – R. B., L. Ž.) lavinti, įsakydami atlikti žeminančius darbus ir jų protams atgrasias paslaugas, <...> staiga pulti ir barti nekaltus, tartum jie būtų nusižengę, kad būtų išbandyta jų kantrybė, kartais leisti kokią pramogą, o paskui staiga uždrausti, nenurodant jokios priežasties“]. Tokio muštro prasmė: kas atsižada savo valios, o vykdo tik kito valią, tas daugiau patinka dievui. Šiuo atveju asmens prigimtis visiškai paneigiama.

Bazilijonai

VIĖNŲ KOŠCIŲKĖ I KLASZTOR O. O. BAZYLIJANŲ

FOT. J. BUCHAK

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

Edukacinės komisijos pradėtos reformos edukacinis kontekstas itin nevienalytis: nuo J.J.Rousseau laisvojo ugdymo idėjų elementų iki visiško vaikų muštro propagavimo ir taikymo.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Edukacinės komisijos 1773 m. švietimo reformos idėjos ugdymo paradigimų aspektu:
 - Edukacinė komisija pradeda veiklą po pirmojo, 1772 m., Lietuvos ir Lenkijos valstybės padalijimo. Tokiam politiniam iššūkiui atliepia iškeldama svarbiausią švietimo transformacinę funkciją – kurti pasaulietiškas mokyklas visiems visuomenės luomams, švietimu išugdant „naują naciją“, gelbėti žlungančią valstybę.
 - Piliečio, besirūpinančio krašto gerove, išugdytas nuolatos pabrėžiamas Edukacinės komisijos iniciatorių ir veikėjų. „Kokie piliečiai – tokia ir tėvynė, kaip auklėjamas jaunimas, tokie yra ir piliečiai,“

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Fiziokratų idėjomis remiantis tvarkytas mokymo turinys – įvesta gamtos, tikslųjų mokslų, šie sieti su praktika, su krašto poreikiais; iš humanitarinių mokslų – istorijos, geografijos, pasaulietinės dorovės, papročių, tautų teisės kursai.
- Humanitariniai dalykai turėjo skiepyti pilietiškumą, tautiškumą.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Vyriausiajai Lietuvos mokyklai, universitetui, keliami tokie pat aukšti piliečių ugdymo reikalavimai:
 - pati mokykla turinti rūpintis jaunų piliečių patriotiniu auklėjimu,
 - dalyvauti krašto gyvenime,
 - organizuoti paskaitas visuomenei,
 - rūpintis, kad mokslas būtų suprantamas eiliniam piliečiui, nes mokslo žinios esančios būtinos krašto ekonominiam kilimui bei visuomenės moralei.
- Suklesti gamtos, medicinos, humanitariniai mokslai, ypač istorija, menai. „Eksperimentas ir praktika tapo pagrindine Vilniaus universiteto mokslinės minties priemone.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Tačiau dėl itin stiprių klasikinės mokyklos tradicijų jos sunkiai pasiekė mokyklos praktinę veiklą. Tyrinėtojai pripažįsta esmingą atskirų teorinių idėjų ir praktikos išsiskyrimą:

„Norėta žadinti mokinių mąstymą, bet paliktas senasis mokymo organizavimas <...> Mokinio diena senojoje mokykloje pedantiškai buvo suskirstyta taip, kad dažnai kartodamas, jis galėtų gerai išmokti atmintinai. Tai liko ir naujojoje mokykloje <...>. Iš senosios mokyklos perimtas lenktyniavimas, skatinęs keroti ir taip dideles bajorų ambicijas ir kartu reikalavęs kelių grandžių kontrolės <...>. Prievarta smerkiama, bet čia pat nuostatai buvo numatę visus atvejus, kai galima ir reikia taikyti viešas ar neviešas fizines bausmes ir t. t.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Tyrinėtojai pastebi, jog ir piliečio samprata, taikyta luomams, skirtinga:

„Pilietis bajoras – tai politikas, organizatorius, valdininkas, mokytojas, karys, teisininkas, dvaro savininkas ar administratorius; pilietis valstietis ar amatininkas – tai pirmiausia visiems geras, klusnus, drausmingas ir sveikas darbininkas, pavaldus bajorui“.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Kita vertus, laikotarpio tyrėjų pastebima ir tai, kad universitetas, Edukacinės komisijos idėjų vedamas, išugdė krašto reikalais, valstybės išlikimu besirūpinančią kartą – būtent su šia karta siejama 1791 m. gegužės 3 d. priimta Lietuvos ir Lenkijos Konstitucija, 1794 m. sukilimas prieš Rusijos kariuomenę ir gerokai vėlesni įvykiai po paskutinio Lietuvos ir Lenkijos valstybės padalijimo (1795 m.) – 1823 m. susekta Filomatų ir Filaretų draugijų veikla bei jų teismo procesas, universiteto studentų ir profesūros paremtas 1831 m. sukilimas.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Edukacinės komisijos organizuota švietimo reforma itin svarbi Lietuvos kultūros istorijoje: - sukurta nuosekli pasaulietinė švietimo sistema:
 - struktūra nuo paprastos mokyklos iki universiteto,
 - aprėpiamas ir turinys, ir valdymas, ir pasauliečių mokytojų rengimas,
 - sukuriama teisinių, švietimą reglamentuojančių aktų, sistema,
 - į švietimą mėginama įtraukti įvairius visuomenės luomus.
- Tačiau visuminės ugdymo paradigmos požiūriu, ši didžioji valstybės masto reforma savo epochos nepranoko.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Tarpukario Lietuvos švietimo reforma ugdymo paradigimų aspektu:
 - A. Niemis, suomių švietėjas, po 1918 m. Nepriklausomybės paskelbimo pakviestas atlikti Lietuvos švietimo būklės analizės, ataskaitoje Lietuvai galimu pavyzdžiu įvardija mažąsias Šiaurės šalis (Skandinavija) ir teigia, kad: „Lietuvai kaip tik būtų reikalinga tokia valstybės lytis, kuri daro žmones laisvus. Apsiausta iš visų pusių galingų tautų, kad savo savarankumą išlaikytų, reikalauja išmintingos demokratinės valdymo lyties. Bet demokratinės valdymo lyties pagrindas yra apsišvietusi tauta; jai išauklėti reikia tam tikros mokyklos. <...> mokykla pirmoj eilėj turėtų būt auklėjimo priemonė ir tiktai antroj – mokslo vieta“.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- 1926 m. gruodžio 17 d. perversmu prasideda A. Smetonos valdymas, istorikų įvardijamas *autoritariniu režimu*. Šalyje vėl diskutuojama dėl švietimo tolesnės raidos, rengiamasi gilesnei švietimo reformai – *tautos kultūros žygiui*. Reformos svarbiausia idėjinė gairė tampa vadinamoji A. Smetonos kvintesencija: „Vieninga tauta–vieningas auklėjimas–vieninga mokykla“
- Vieningas auklėjimas – tautinis auklėjimas. Diskusijose šis siekis detalizuojamas į mokyklos uždavinius: „<...> iš lietuviškos mokyklos išėjęs žmogus turi jausti, galvoti ir norėti lietuviškai. <...> Šitoks lietuviškumas, suprantama, reikalauja iš žmogaus pasiaukojimo, idealizmo. Dėl to lietuviškumo stiprinimas turi eiti sykiu su idealistinės pasaulėžiūros įdiegimu. Juk tautiškumas, arba, preciziškiau tariant, lietuviškumas ir yra mažutė tos pasaulėžiūros dalelė“,

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Ugdymo paradigmos pobūdį pirmiausia išreiškia ugdymo tikslai. Antai 1936 m. Vidurinių mokyklų įstatymas vidurinių mokyklų tikslą nusako taip:
 - „<...> ugdyti jaunimo dvasios ir kūno pajėgas, mokyti jį Lietuvą mylėti, branginti, jai aukotis ir paruošti aukštajam mokslui eiti“.
- „Ši įstatymo naujovė rodo, kad visas mokyklos darbas turi būti palenktas tautinio auklėjimo idėjai. Jauna valstybė privalo turėti inteligentinių pajėgų, atsidėjusių tautinės kultūros darbui visose srityse, todėl kreipiamas ypatingas dėmesys į mokyklos vadovaujamą vaidmenį auklėjimo darbe, kad jame nesimaišytų jokio pašalio įtakos. Šiais sumetimais jau 1930 m. buvo uždraustos mokyklose srovinės mokinių organizacijos, skaldžiusios moksleiviją, atitraukdamos ją nuo tiesioginio darbo“

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- B. Bitino požiūriu, „per visą XX a. Lietuvos mokykla vadovavosi klasikine paradigma, kuri ugdymą traktuoja kaip visuomenės apibendrintos patirties (mokslo žinių, vertybių, praktinės bei protinės veiklos gebėjimų) perteikimą ugdytiniams. Vaiko prigimtinių galių sklaidą puoselėjanti laisvojo ugdymo paradigma net tarpukario metais neįleido kiek gilesnių šaknų, o sovietiniais metais ji iš principo negalėjo būti pripažinta“.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- XX-XXI a. sandūroje ugdymo paradigimų kaitos kontekstas:
 - Tarp palankių išorinių sąlygų minėtinos Vakarų demokratinėse šalyse įtvirtintos pedagogikos idėjos, laipsniškai atmetančios klasikinę paradigmą kaip nepajėgiančią XX a. atitikti individo ir visuomenės poreikių, sustiprėjusios humanistinės psichologijos pozicijos, humanistinis ugdymas – viena iš laisvojo ugdymo paradigmos koncepcijų, įtvirtinamų tik demokratijos sąlygomis.
 - Be to, devintojo dešimtmečio pabaigoje progresyvioji SSRS pedagogikos mokslininkų grupė taip pat kūrė švietimo pertvarkos projektus, orientuodamasi į paradigminius pokyčius.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Vidinės sąlygos – besiklostanti ideologinio virsmo situacija. Kardinalus ugdymo paradigimų virsmas Lietuvoje sietinas su ideologinių paradigimų virsmu:
 - 1990 m. kovo 11 d. priimtas Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo aktas paskelbė žinią, jog Lietuva bus demokratinė valstybė.
- Laisvojo ugdymo paradigmos įtvirtinimo idėjos jau dėstomos ir iki nepriklausomybės sukurtoje koncepcijoje: 1988 m. gruodžio 8 d. pedagoginėje spaudoje paskelbiama Lietuvos TSR vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos koncepcija iškelia paradigmiškai naują mokyklos uždavinį – atsigręžti į žmogų kaip absoliučią vertybę: „puoselėti jo fizinę ir psichinę prigimtį, sudaryti sąlygas atsiskleisti jo individualybei, pažadinti siekimą per saviauklą ir savikūrą tapti asmenybe“

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- 1992 m. Lietuvos švietimo koncepcijoje įsipareigoja imtis visuomenės transformacinės funkcijos:
 - „Istorinis tautos raidos posūkis reikalauja visuomenės mentaliteto kaitos: pamatinių demokratijos vertybių įsisąmoninimo, naujo politinio ir ekonominio raštingumo, dorinės kultūros brandos. Šie visuomeninio gyvenimo pokyčiai įmanomi tik radikaliai reformuojant Lietuvos švietimą, keliant jam iš esmės naujas uždavotus. Nes švietimas – pamatinis visuomenės raidos veiksnys, visų socialinių reformų pagrindas. Kita vertus, švietimas įstengs deramai atlikti savo vaidmenį tik tuomet, kai jo raida lenks bendrąją visuomenės raidą“.

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

- Formuluojamas ugdymo tikslas – „savaranki ir kūrybinga, maksimaliai jau mokykloje savo gebėjimus išskleidžianti asmenybė“
- Ugdomo asmens vaizdinys: „Naujam krašto istorinės raidos laikotarpiui subrendęs ir įsipareigojęs, sąmoningas, savarankiškai apsisprendžiantis, socialiai veiklus, savo pasaulėžiūrą grindžiantis tautos ir bendrosiomis žmogaus vertybėmis, gebantis atsakingai dalyvauti demokratinės visuomenės bei valstybės kūrime ir plėtotėje“

6 tema. Lietuvos švietimo istorinė raida

Taigi 1990 m. nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje vykdoma sisteminė švietimo reforma yra paremta kardinaliu ugdymo paradigimų virsmu:

klasikinė ugdymo paradigma keičiama laisvojo ugdymo humanistine paradigma.

7 tema. Lietuvos švietimo politiką sąlygojantys išoriniai veiksniai

- Pasaulio švietimo reformų kryptys:
 - Konkurencijos sąlygotų reformų (reaguojančių į darbo rinkos poreikius ir efektyvų veikimą joje).
 - Finansinių sumetimų sąlygotų reformų (reaguojančių į biudžeto sunkumus, švietimo išteklių mažėjimą ir būtinybę juos „tinkamai“ perskirstyti garantuojant efektyvumą).
 - Lygių galimybių reformų (reaguojančių į siekį įtvirtinti švietime socialinį mobilumą ir socialinį teisingumą, išsilavinimą visiems).

7 tema. Lietuvos švietimo politiką sąlygojantys išoriniai veiksniai

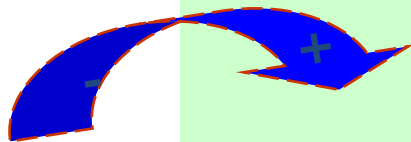
**XXI amžiaus
iššūkiai ir
švietimą
veikiantys
veiksniai:**

- stojimas į ES
- globalizacija
- demokratijos plėtra ir galimybių veikti, rinktis laisvė, privati iniciatyva

**Nauji švietimui išskylantys
uždaviniai :**

- dėmesys tautiniam tapatumui, kultūrai, vertybių formavimui, šeimai ir asmeniui
- švietimo kokybė.
- sąlygos žmogui mokytis visą gyvenimą
- švietimo sistemos atvirumas ir lankstumas.
- kai kurias švietimo paslaugas teikia privatūs teikėjai

7 tema. Lietuvos švietimo politiką sąlygojantys išoriniai veiksniai

XXI amžiaus iššūkiai ir švietimą veikiantys veiksniai:

- plintantys įvairiausios informacijos srautai
- informacinių technologijų plėtra

Nauji švietimui iškylantys uždaviniai:

- įtakoti ir dalinai valdyti pozityvios ir negatyvios informacijos srautus.
- Įtesinti neformalųjį ir informaliųjį švietimą
- sprendimai turi remtis patikimais duomenimis
- ugdyti įvairias kompetencijas

7 tema. Lietuvos švietimo politiką sąlygojantys išoriniai veiksniai

- Didžiosios švietimo politikos kryptį įtakos turinčios pasaulio organizacijos:
 - I GRUPĖS: EBPO (OECD) –kokybė ir efektyvumas;
 - II GRUPĖS: Pasaulio bankas –optimizuoti tinklą, stambinti klases, didesnę finansų dalį perskirstant nukreipti į daugiausia asmenų apimančias švietimo pakopas; aukštesnės švietimo pakopos –pačių asmenų investicija į savo ateitį, tad ši investicija turi būti jų pačių ir pan.
 - III GRUPĖS: JTO, UNESCO –„lygios galimybės“, socialinis teisingumas atitinka jų filosofiją. Tai atitinka Lietuvos švietimo reformos pradžios filosofiją, vertybėmis ir tikslais išreikštą kokybę. Tačiau neatitinka globalizacijos filosofijos. Tai brangios reformos.

7 tema. Lietuvos švietimo politiką sąlygojantys išoriniai veiksniai

- Pagrindiniai ES švietimo politiką reprezentuojantys dokumentai:
 - Kopenhagos proceso dokumentai; [KOPENHAGOS deklaracija.pdf](#)
 - Bolonijos proceso dokumentai; [Bolonijos proceso įgyvendinimas Europoje ir Lietuvoje.ppt](#)
 - Lisabonos strategija; [Modernizacija Lisabona.ppt](#)
 - Detali veiksmų programa ES švietimo ir mokymo tikslams įgyvendinti. [VUAP ir nac UT kaitos kontekste.ppt](#)

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- Pagrindinės bendrosios švietimo politikos idėjos:
 - švietimas visiems;
 - prieinamumas;
 - lygybė ir nešališkumas;
 - mokymasis visą gyvenimą;
 - kokybės užtikrinimas;
 - darnus vystimasis.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- **UNESCO statistikos instituto duomenimis, pasaulyje gyvena daugiau nei 771 milijonų neraštingų gyventojų. Be to, daugiau nei 100 milijonų arba vienas iš penkių pradinės mokyklos amžiaus vaikų besivystančiose šalyse nelanko mokyklos. 53 procentai jų – mergaitės.**
- Tarptautinė bendruomenė įsipareigojo pakeisti šias tendencijas ir iki 2015 m. užtikrinti "**Švietimą visiems**" ([Education for All; EFA](#)). Pasauliniame švietimo forume, 2000 m. vykusiam Dakare, buvo susitarta iki 2015 m. pasiekti šešis programos tikslus:
- 1. Suteikti galimybę daugiau ikimokyklinio amžiaus vaikų gauti gerą priežiūrą ir ikimokyklinį pasirengimą;
- 2. Pasiiekti, kad iki 2015 metų visi vaikai gautų gerą nemokamą pradinį išsilavinimą;
- 3. Suteikti galimybę vaikams ir suaugusiems įgyti jiems reikalingus įgūdžius;
- 4. Pasiiekti, kad iki 2015 metų 50 % daugiau žmonių taptų raštingais;
- 5. Pasiiekti, kad iki 2015 metų besimokančiųjų mergaičių ir berniukų būtų po lygiai, o iki 2015 metų - visi mokyklinio amžiaus vaikai turėtų lygias galimybes į išsilavinimą, nežiūrint jų lyties;
- 6. Pagerinti švietimo kokybę.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- **UNESCO** koordinuoja veiksmus pasaulyje siekiant šių tikslų įgyvendinimo, mobilizuodama politinę valią ir koordinuodama visų suinteresuotųjų institucijų ir kitų švietimo dalyvių: vyriausybių, nevyriausybinių organizacijų, pilietinės visuomenės – pastangas. "[Švietimas visiems](#)" yra svarbiausia UNESCO švietimo veiklos programa. Įgyvendindama šią programą, UNESCO siekia:
 - Teikti pagalbą valstybėms formuojant švietimo politiką;
 - Kurti rinkti ir platinti informacinę medžiagą ir priemones, kaip gerosios praktikos pavyzdžius, vadovėlius ir mokymo rinkinius mokytojams, apimančią platų problemų spektrą: nuo darnaus vystimosi iki taikos švietimo;
 - Įtvirtinti naujas profesinio ir technologinio švietimo normas ir standartus bei aukštojo mokslo laipsnių pripažinime;
 - Atskirti naujas kryptis ir parinkti tinkamas strategijas naujų švietimo problemų, tokių kaip AIDS, sprendimui;
 - Skirti ypatingą dėmesį Afrikos regionui ir mažiausiai išsivysčiusioms šalims bei devynioms labiausiai apgyvendintoms šalims: Bangladešui, Brazilijai, Kinijai, Egiptui, Indijai, Indonezijai, Meksikai, Nigerijai ir Pakistanui. 70 procentų neraštingųjų suaugusiųjų yra šiose šalyse, kaip ir pusė mokyklos nelankančių vaikų visame pasaulyje;
 - Kurti novatoriškus būdus žmonių su specialiaisiais poreikiais, gyvenančiųjų gatvėse, konfliktų ir ypatingosios padėties zonose, švietimui;
 - Tarpininkauti mezgant santykius tarp viešojo, privataus ir nevyriausybinių sektoriaus veikėjų, taip užtikrinant pastangų darną ir išlaikant politinį impulsą.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- Kad paspartintų "Švietimas visiems" tikslų įgyvendinimą, UNESCO telkia dėmesį trims svarbiausioms iniciatyvoms:
 - **Raštingumo įgalinimui iniciatyva** ([LIFE - The Literacy Initiative for Empowerment](#)), skirta žmonėms su nepakankamais raštingumo įgūdžiais ir įgyvendinama 33-ose šalyse.
 - **Pasaulinė HIV/AIDS švietimo iniciatyva** ([EDUCAIDS - The Global Initiative on HIV/AIDS and Education](#)), skatinanti aktyvią prevencinio švietimo jauniems ir pažeidžiamiems žmonėms sklaidą.
 - **Mokytojų rengimo Afrikos Sub-Saharoje iniciatyva** ([The Initiative on Teacher Training in Sub-Saharan Africa](#)), nukreipta į mokytojų trūkumo krizę regione, kurią sąlygojo HIV/AIDS paplitimas, kariniai konfliktai ir kitos priežastys.
- Kasmet UNESCO išleidžia "[Švietimas visiems](#)" [pasaulinės apžvalgos ataskaitą](#), kurioje įvertinama pasaulinio įsipareigojimo iki 2015 m. užtikrinti pradinį švietimą visiems vaikams, jaunimui ir suaugusiems įvykdymo pažanga.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- Mokymosi, gyvenimo ir darbo modeliai labai sparčiai keičiasi. Vadinasi, ne tik individai privalo prisitaikyti prie pokyčių, bet turi keistis ir veiklos būdai.
- Lisabonoje Europos Taryba priėjo išvadą, kad **sėkmingą perėjimą prie žiniomis pagrįsto ūkio ir visuomenės turi lydėti perėjimas prie mokymosi visą gyvenimą. Todėl Europos švietimo ir mokymo sistemų laukia permamos. Jos taip pat privalo prisitaikyti.**

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- Europos Tarybos Feiroje išvados kviečia „šalis nares, Tarybą ir Komisiją imtis naujų strategijų ir praktinių priemonių savo kompetencijos srityse, kad būtų skatinamas visą gyvenimą mokymasis kiekvienam“
- Šis Memorandumas prisiima Lisabonos ir Feiros Europos Tarybų įgaliojimą įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą. Jo tikslas – pradėti visos Europos diskusiją apie išsamią mokymosi visą gyvenimą strategiją individualiu ir instituciniu lygiu visose visuomeninio ir asmeninio gyvenimo srityse.
- Komisija ir šalys narės, remdamosi Europos užimtumo strategija, apibūdino mokymąsi visą gyvenimą kaip tikslingą mokymosi veiklą, kurios nuolat imamasi, siekiant didinti žinias, įgūdžius ir kompetenciją. Tai darbinis apibūdinimas, duodantis pradžią diskusijai ir veiksams.

- **Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001)**
 - Europos Taryba 2000 m. kovo mėn. Lisabonoje buvo lemiamas momentas, numatant Europos Sąjungos politiką ir veiksmus.
 - Jos išvados patvirtina, kad Europa neginčijamai įžengė į Žinių amžių ir kad tai turės įtakos kultūriniam, ekonominiam bei socialiniam gyvenimui.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- Mokymasis visą gyvenimą jau nėra tik vienas iš švietimo ir mokymo aspektų; jis turi tapti svarbiausiu principu, dalyvaujant pilname mokymosi kontekstų kontinuume. Per ateinantį dešimtmetį ši vizija privalo būti įgyvendinta.
- Visiems Europos gyventojams be išimties turi būti suteiktos lygios galimybės prisitaikyti prie besikeičiančių socialinių ir ekonominių sąlygų ir aktyviai dalyvauti kuriant Europos ateitį.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

Svarbiausios memorandumo tezės sako, kad įvairiapusiu ir nuosekliu mokymusi visą gyvenimą reiktų siekti:

- Garantuoti universalią ir nenutrūkstamą mokymosi galimybę, siekiant įgyti naujų įgūdžių ir atnaujinti senuosius, kurių reikės žinių visuomenėje.
- Padidinti investicijas į žmoniškuosius resursus, kad prioritetą įgytų brangiausias Europos turtas – jos žmonės.
- Kurti veiksmingus mokymo ir mokymosi metodus bei sąlygas mokymosi visą gyvenimą kontinuumui.
- Patobulinti būdus, kuriais suprantamas ir vertinamas dalyvavimas mokymesi ir rezultatai, ypač neformaliojo mokymosi.
- Užtikrinti, kad kiekvienam būtų lengvai prieinama kokybiška informacija ir patarimai apie mokymosi galimybes visoje Europoje per visą gyvenimą.
- Sudaryti mokymosi visą gyvenimą sąlygas kuo arčiau besimokančiųjų – jų bendruomenėse ir, kai tik įmanoma, suteikti informacinėmis kompiuterinėmis technologijomis aprūpintas patalpas.

Šešios Memorandumo tezės

- “4.1. Pirma tezė: nauji pagrindiniai įgūdžiai – visiems
- 4.2. Antra tezė: daugiau investicijų į žmoniškuosius resursus
- 4.3. Trečia tezė: diegti naujoves į mokymą ir mokymąsi
- 4.4. Ketvirta tezė: vertinti mokymąsi
- 4.5. Penkta tezė: peržiūrėti, pergaltoti orientavimą ir konsultacijas
- 4.6. Šešta tezė: priartinti mokymąsi prie namų”

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- **Europos sąjungos lygių galimybių politika:**

<http://www.equality2007.europa.eu>

- Jau kelerius dešimtmečius plėtojama lyčių lygybės sritis, o pastaraisiais metais vis plačiau reglamentuojamas draudimas diskriminuoti asmenis dėl jų tautybės, rasės, seksualinės orientacijos, amžiaus, negalios ar religinių įsitikinimų.
- Lietuvai aktualios ne tik Europos Bendrijos sutarties 13 straipsnyje, Lyčių lygybės, Rasių lygybės ar Užimtumo direktyvose, ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintos nuostatos. Ypač svarbi ES institucijų kuriama ir įgyvendinama politika, kurios tikslas – kova su socialine atskirtimi, asmenų visavertė integracija į darbo rinką, švietimo sistemą, kitas visuomenės gyvenimo sritis.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- Visuomenės švietimui ypač didelis dėmesys skiriamas 2007-aisiais, kuriuos Europos Komisija, akcentuodama nediskriminavimo ir įvairovės klausimų svarbą, paskelbė Europos lygių galimybių visiems metais.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

Europos sąjungos švietimo politika: ([Atnaujinta ES bendradarbiavimo programa 2010.pdf](#))

Europos bendradarbiavimas švietimo ir mokymo srityje bus vykdomas sprendžiant keturis strateginius uždavinius švietimo ir mokymo srityje iki 2020 m:

1. Mokymąsi visą gyvenimą ir besimokančių asmenų judumą paversti tikrove
 - Mokymasis visą gyvenimą ir besimokančiųjų judumas – dvi svarbiausios Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje sritys, praėjusį dešimtmetį įrodžiusios neginčijamą pridėtinę vertę nacionaliniu lygiu.
 - Valstybės narės sutarė iki 2006 m. įdiegti nuoseklias ir išsamias nacionalines mokymosi visą gyvenimą strategijas, kurių viena svarbiausių dalių – užtikrinti tarptautinį besimokančiųjų judumą.
2. Gerinti teikiamų paslaugų ir jų rezultatų kokybę ir veiksmingumą
 - Kokybiškos, veiksmingos ir nešališkos švietimo ir mokymo sistemos yra lemiamas Europos sėkmės veiksnys.
 - Svarbiausias uždavinys – užtikrinti, kad visi piliečiai įgytų pagrindinius gebėjimus, drauge siekiant meistriškumo, kuris padėtų Europai išlaikyti pirmaujančią vietą aukštojo mokslo srityje. Bet kokio lygmens mokymosi rezultatai turi būti aktualūs profesiniam ir asmeniniam gyvenimui.
3. Skatinti nešališkumą ir aktyvų pilietiškumą
 - Švietimo ir mokymo politika turėtų būti tokia, kad visi bet kokio amžiaus, lyties, socialinės ir ekonominės aplinkos piliečiai galėtų įgyti, atnaujinti ir visą gyvenimą plėtoti darbei reikiamus gebėjimus bei pagrindines kompetencijas, padedančias mokytis, būti aktyviu piliečiu ir dalyvauti kultūrų dialoge.
4. Stiprinti naujovių ir kūrybiškumo, įskaitant verslumą, aspektus visuose švietimo ir mokymo lygiuose
 - Naujovės ir kūrybiškumas – svarbiausi įmonių vystymosi veiksniai, turintys lemiamos reikšmės Europos pajėgumui spręsti tarptautinės konkurencijos ir tvaraus vystymosi keliamus uždavinius.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- **Studijų kokybės užtikrinimas ES:**

- 2006 m. vasario 15 d. Europos parlamentas ir Taryba priima rekomendaciją „Dėl tolesnio Europos bendradarbiavimo užtikrinant aukštojo mokslo kokybę”.
- Pirmasis kokybės užtikrinimo forumas „Kokybės kultūros diegimas aukštajame moksle” 2006 m. lapkričio 23-25 d. Miunchene.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

Dokumentai:

Oficialūs Bolonijos tekstai:

- Kokybės užtikrinimas Europos švietimo ministrų komunikatuose (Bolonija, Praha, Berlynas, Bergenai)
- Europiniai kokybės užtikrinimo standartai (2005)

ES politikos dokumentai:

- Europos Parlamento ir Europos komisijos rekomendacijos dėl europinio bendradarbiavimo užtikrinant aukštojo mokslo studijų kokybę (2006)
- Europos komisijos dokumentas “ Nuo Bergeno iki Londono: ES kontribucija”

Proceso dalyvių politikos dokumentai:

- EUA Glasgo deklaracija (2005)
- EUA pozicija dėl kokybės užtikrinimo Berlyno komunikato kontekste (2004)
- ESIB Pareiškimas dėl studijų kokybės užtikrinimo ir akreditavimo agentūrų išorinio vertinimo
- ESIB Pareiškimas dėl bendrų standartų, procedūrų ir gairių Europiniame lygmenyje (2004)

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

ES struktūriniai fondų programa

Švietimo kokybės užtikrinimo ir stebėsenos sistemų stiprinimas

- **Priemonės aprašymas**

- Priemonė „Švietimo kokybės užtikrinimo ir stebėsenos sistemų stiprinimas“ (toliau šiame skirsnyje vadinama – priemonė) prisidės prie uždavinio – tobulinti ir stiprinti mokymosi visą gyvenimą institucinę sistemą – įgyvendinimo.
- Priemonės tikslas – bendrojo lavinimo ir aukštųjų mokyklų veiklos kokybės į(si)vertinimo ir išorinio vertinimo sistemų kūrimas ir tobulinimas, siekiant pagerinti vertinimo procesų kokybę ir užtikrinti švietimo įstaigų veiklos ir teikiamų paslaugų efektyvumą.

- **Remiamos veiklos:**

- bendrojo lavinimo mokyklų įsivertinimo instrumentų kūrimas ir diegimas;
- standartizuotų mokinių pasiekimų vertinimo ir įsivertinimo įrankių bendrojo lavinimo mokykloms kūrimas;
- pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo ir brandos egzaminų sistemos tobulinimas;
- mokslo ir studijų išorinio vertinimo sistemos stiprinimas;
- mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės sistemos tobulinimas;
- studentų priėmimo sistemos tobulinimas;
- aukštųjų mokyklų reitingavimo sistemos sukūrimas.

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- Visuomenės darnaus vystymosi (angl.k. - *sustainable development*) sąvoka pirmąkart buvo įvardyta 1987 m. Pasaulio aplinkos ir plėtros komisijos ataskaitoje „Mūsų bendra ateitis“. „**Darnus vystymasis** – tai plėtra, tenkinanti žmonijos reikmes dabar, neapribojant galimybių ateities kartoms tenkinti savąsias“. Siekiant geresnės gyvenimo kokybės dabar ir ateityje, ekonomikos, socialinės raidos ir aplinkos apsaugos tikslai yra derinami ir papildo vienas kitą.
- Lietuvoje (kaip ir daugelyje kitų šalių) nemaža rūpesčių kalbininkams sukėlė sąvokos *sustainable development* vertimas į lietuvių kalbą. Pradžioje oficialiuose dokumentuose buvo įprasta „subalansuotoji plėtra“; 2003 m. Valstybinė lietuvių kalbos komisija pasiūlė naudoti „darnaus vystymo(si)“ sąvoką. Įvairiuose tekstuose rasite ir kitų darnaus vystymosi atitikmenų: darni, tvari, tolydi plėtra (vystymasis).

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- **Europos Sąjungos darnaus vystimosi strategija:**
 - Europos Tarybos posėdžio, įvykusio 2001 m. birželio 15-16 d. Geteborge, sprendimu buvo nutarta parengti Europos Sąjungos darnaus vystimosi strategiją (Europos Sąjungos darnaus vystimosi strategija: nuo ekonomikos plėtros – link darnaus vystimosi, 2001 m.). ES darnaus vystimosi strategija aplinkos apsaugos kontekstu papildė Lisabonos strategiją, kurios tikslas – kurti žiniomis grindžiamą ekonomiką, užtikrinančią žmonių užimtumą, ekonomikos reformą bei socialinę sanglaudą.
 - 2005 m., drauge su Lisabonos strategijos įgyvendinimo pažangos vertinimu, pradėtos ES darnaus vystimosi strategijos atnaujinimo diskusijos ir parengtas dokumentas „ES tvaraus vystimosi strategijos peržiūra – Atnaujinta strategija“ (Briuselis, 2006 m. birželio 26 d.). Čia pažymėti svarbiausi ES iššūkiai: klimato kaita ir švari energija; tvarus transportas; tvarus vartojimas ir gamyba; gamtos išteklių apsauga ir valdymas; visuomenės sveikata; socialinė įtrauktis, demografija ir migracija; skurdas pasaulyje ir tvaraus vystimosi iššūkiai.
 - Strategijoje akcentuojamos politikos įgyvendinimo horizontaliosios priemonės bei prie žinių visuomenės prisidedančios kompleksinės politikos kryptys: **švietimas ir kvalifikacijos tobulinimas, moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla, siekiant darnaus vystimosi nuostatų įgyvendinimo praktikoje.**

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

- **Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos Darnaus vystimosi švietimo strategija:**
 - Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja nutarė 2005 – 2014 m. laikotarpį paskelbti švietimo orientavimo į darnų vystimąsi dešimtmečiu. Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (JTEEK) Darnaus vystimosi švietimo strategija, priimta 2005 m. kovo mėn. aukščiausiojo lygio susitikime Vilniuje – tai JTEEK kompetencijai priskirto regiono valstybių veiklos planas, įgyvendinant dešimtmečio siekius. Strategijos tikslas – paskatinti regiono valstybes plėtoti ir integruoti darnaus vystimosi švietimo nuostatas į savo formaliojo švietimo sistemas – į visus tinkamus dalykus, taip pat į neformalųjį švietimą ir savišvietą. Kartu su šiuo dokumentu buvo priimtos JTEEK Darnaus vystimosi švietimo strategijos įgyvendinimo Vilniaus gairės.
- JTEEK iniciatyva 2005 m. sukurta ekspertų grupė, kuri parengė DVŠ rodiklių sistemą.
- *Informaciją apie DVŠ rodiklius anglų kalba rasite JTEEK tinklalapyje adresu <http://www.unece.org/env/esd/SC.EGI.htm>*

8 tema. Globalios švietimo politikos idėjos ir jas atspindintys dokumentai

Didelę reikšmę įgauna tinkamas koordinavimas, nes skirtingos Jungtinių Tautų agentūros vaidina vaidmenį efektyvumui užtikrinime. Pilietinė visuomenė ir nevyriausybinės organizacijos taip pat turi įnešti svarbų vaidmenį, keldamos iniciatyvas iš apačios. Taigi svarbu darniai suvienyti visų partnerių pastangas. Kiekviena iš keturių iniciatyvų turi savitą veiklos būdą, tačiau kaip jos gali veikti kartu?

- UNESCO koordinuoja trijų iš keturių iniciatyvų įgyvendinimą: **Švietimas visiems, Jungtinių Tautų raštingumo dešimtmetis, Darnaus vystymosi švietimo dešimtmetis**. Jungtinių Tautų vystymosi programa koordinuoja **Tūkstantmečio plėtros tikslus** – įkurtos kelios tarptautinės grupės, kiekvienam iš tikslų įgyvendinti.
- **Švietimas visiems**
Programą koordinuoja **Švietimas visiems** darbo grupė (vykdančioji grupė), kurios uždavinys yra derinti technines ir profesines detales siekiant tikslų, bei **Švietimas visiems** aukšto lygio grupė: ministrų, agentūrų vadovų ir nevyriausybinių organizacijų lyderių susitikimas, kurio misija – periodiškai vertinti **Švietimas visiems** prioritetus ir mobilizuoti politinę valią programos vykdymui.
UNESCO kasmet rengia ir leidžia **Švietimas visiems** pasaulinę vertinimo apžvalgą, atskleidžiančią valstybių pažangą.
- **Jungtinių Tautų raštingumo dešimtmetis**
Jo įgyvendinimą koordinuoja Tarp-agentūrinė grupė, kurios funkcija derinti požiūrius ir skatinti dalinimąsi patirtimi, skatinant raštingumą.
- **Darnaus vystymosi švietimo dešimtmetis**
Programos įgyvendinimą tarptautiniu lygiu koordinuoja Aukšto lygio darbo grupė.
- Koordinacinių darbo grupių susitikimai vyksta kartą į metus ir įgalina partnerių grupes rengti ir pristatyti ataskaitas, dalintis patirtimi, mokytis vieniems iš kitų ir planuoti ateities uždavinius.
- Svarbu, kad kiekviena grupė žino apie tai kas vyksta pas kitus. Ryšiai ir skirtumai tarp šių iniciatyvų yra suprantami taip, kad kiekviena iš jų gali remtis viena kita ir viena kitą skatinti. Padeda ir tai, kad UNESCO turi galimybę užtikrinti, kad jos vieną kitą papildytu ir bereikalingai nepersidengtų.

9 tema. Bendrųjų švietimo politikos idėjų raiška Lietuvoje

- Pagrindiniai dokumentai:
 - Lietuvos švietimo koncepcija; [Lietuvos švietimo koncepcija.htm](#)
 - Švietimo įstatymas; [Švietimo įstatymas.htm](#)
 - Lietuvos valstybės ilgalaikė raidos strategija; [Valstybės raidos strategija.DOC](#)
 - Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 nuostatos. [strategija2003-12.doc](#)

9 tema. Bendrųjų švietimo politikos idėjų raiška Lietuvoje

- **Bendrųjų politikos idėjų įgyvendinimas
Lietuvoje:**

- Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija.
[Mokymosi visa gyvenima strategija LT.doc](#)
- Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių programa. [lyciu lygybe es liet.pps](#)
- Darnaus vystymosi programa. [Darnaus vystymosi programa LT.pdf](#)
- Lisabonos strategijos įgyvendinimas.
[Modernizacija Lisabona.ppt](#)
- Kitos priemonės...

10 tema. Bendrųjų švietimo politikos idėjų įgyvendinimas
Lietuvos švietimo politikos srityse

- Švietimo sistemos sritys:
 - Ikmokyklinis ugdymas;
 - Bendrasis ugdymas;
 - Specialusis ugdymas;
 - Profesinis mokymas;
 - Aukštasis mokslas;
 - Tęstinis mokymasis.

10 tema. Bendrųjų švietimo politikos idėjų įgyvendinimas Lietuvos švietimo politikos srityse

- Ikimokyklinio ugdymo plėtra:
 - LRV 2007-2012 m. programa;

Ikimokyklinio
ugdymo plėtra

- Reformos kryptys.

Ikimokyklinio
ugdymo reforma

10 tema. Bendrųjų švietimo politikos idėjų įgyvendinimas Lietuvos švietimo politikos srityse

- Bendrojo ugdymo plėtra:
 - Kaitos kryptys;

VUAP ir nac UT
kaitos kontekste

- Turinio strategija.

Bendrojo ugdymo
strategija

10 tema. Bendrųjų švietimo politikos idėjų įgyvendinimas Lietuvos švietimo politikos srityse

- Specialiojo ugdymo plėtra:

10 tema. Bendrųjų švietimo politikos idėjų įgyvendinimas Lietuvos švietimo politikos srityse

- Profesinio mokymo plėtra

Profesinio mokymo
plėtra

10 tema. Bendrųjų švietimo politikos idėjų įgyvendinimas Lietuvos švietimo politikos srityse

- Aukštojo mokslo plėtra:
 - Politikos kūrėjų pozicija;

Aukštojo mokslo
reforma

- Profesinės sąjungos pozicija.

Aukštojo mokslo_re
forma_ar_revoliucija

10 tema. Bendrųjų švietimo politikos idėjų įgyvendinimas Lietuvos švietimo politikos srityse

- Tęstinio mokymosi plėtra:

- Strategija;

Mokymosi visa
gyvenimo strategija L

- Kiti dokumentai.

Testinis mokymas is
LSSIC

10 tema. Bendrųjų švietimo politikos idėjų įgyvendinimas Lietuvos švietimo politikos srityse

- Švietimo politikos įgyvendinimo procesas:
dermės užtikrinimas , problemų apibrėžimas,
uždavinių ir priemonių koregavimas

Pranešimas 2008

11 tema. Švietimo vertinimas

Švietimo organizatoriams svarbu skirti **politikos analizę, švietimo vertinimą ir švietimo stebėseną.**

Tai skirtingos veiklos ir jas reikia mokėti atlikti profesionaliai.

11 tema. Švietimo vertinimas

- Vertinimas yra sistemingas kokio nors objekto vertės nustatymas naudojant specialius kriterijus, standartus, rodiklius ar išsamesnę metodiką.
- Vertinimo tvarka:
 - Iškeliamas vertinimo tikslas
 - Nustatomi vertinimo matmenys (dimensijos)
 - Požymiai
 - Būdai ir priemonės
 - Surenkami duomenys
 - Analizė ir išvados

11 tema. Švietimo vertinimas

- Švietimo vertinimas ir vertinimas švietimo politikos analizėje:
 - Švietimo vertinime vertinimo veikla yra pagrindinė.
 - Švietimo analizėje vertinimas yra tik viena iš veiklų. Pav., deskriptinėje analizėje vertinimas net nėra būtinas.

11 tema. Švietimo vertinimas

- Politikos analizė ir švietimo vertinimas skiriasi vertinimo **objektais** ir vertinimo **tikslais**.
- Švietimo vertinimo objektai yra švietimo sistemos elementai (J.Scheerens):
 - Švietimo sistema
 - Ugdymo, mokymo, studijų programa
 - Mokykla
 - Mokytojas
 - Mokinys
- Politikos analizė vertina ne švietimo elementus, bet tai kas juos keičia: politiką kaip sprendimus ir veiksmų programas.

11 tema. Švietimo vertinimas

- Švietimo vertinimo tikslai:
 - Akreditavimas ir sertifikavimas
 - Atsiskaitomumas
 - Objekto tobulinimas ir organizacijos mokymasis
- Politikos analizėje vertinimas dažnai naudojamas:
 - Politinei programai tobulinti
 - Skatinti politikos vykdytojų atsiskaitomumą visuomenei.
- Švietimo vertinimas atliekamas pagal apibrėžtas ir pastovias metodikas bei procedūras, o politikos analizėje vertinimas kaskart yra unikalus, priklausantis nuo vertinamos programos ypatybių.

11 tema. Švietimo vertinimas

- **Švietimo stebėseną** yra nuolatinė švietimo būklės ir kaitos analizė, vertinimas, prognozavimas.

ŠVIETIMO STEBĖSENOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Švietimo stebėsenos tikslas – analizuoti ir vertinti švietimo būklę, prognozuoti jos pokyčius.

Švietimo stebėsenos uždaviniai yra šie:

- atsižvelgiant į švietimo valdymo subjektų poreikius rinkti, integruoti ir kaupti duomenis apie švietimo sistemos būklę ir strateginių švietimo uždavinių įgyvendinimo padėtį;
- analizuoti, vertinti ir prognozuoti švietimo kaitą;
- teikti ir skelbti duomenis ir/arba analitinę informaciją stebėsenos užsakovams ir vartotojams.

11 tema. Švietimo vertinimas

ŠVIETIMO STEBĖSENOS OBJEKTAS

- Švietimo stebėsenos objektas yra švietimo būklė atsižvelgiant į švietimui keliamus tikslus, uždavinius ir švietimo kontekstą.

Švietimas stebimas įvairiais aspektais:

- švietimo funkcionavimo (indėlis į švietimą, švietimo procesai, švietimo rezultatai ir švietimo pasekmės);
- švietimo sistemos sudėtinių dalių (formalusis švietimas, neformalusis švietimas, savišvieta, pagalba mokiniui, pagalba mokytojui ir mokyklai);
- švietimo programų;
- mokyklų grupių ir tipų;
- ir kitais.

11 tema. Švietimo vertinimas

ŠVIETIMO STEBĖSENOS ORGANIZAVIMAS IR VYKDYMAS

Švietimo stebėsenos užsakovai ir vartotojai yra švietimo valdymo subjektai: Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Švietimo ir mokslo ministerija, kitos ministerijos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstaigos, apskričių viršininkai, savivaldybių institucijos, mokyklų steigėjai, mokyklų vadovai. Švietimo stebėsenos vartotojai gali būti ir kiti suinteresuoti subjektai.

Švietimo stebėseną apima:

- duomenų, rodiklių ir analitinės informacijos poreikių tyrimą;
- rodiklių kūrimą ir atnaujinimą;
- duomenų rinkimo koordinavimą;
- duomenų rinkimą ir teikimą;
- duomenų integravimą;
- duomenų tvarkymą ir apdorojimą;
- rodiklių reikšmių apskaičiavimą;
- duomenų ir rodiklių analizę;
- tyrimų užsakymą ir vykdymą;
- apžvalgų ir ataskaitų rengimą;
- švietimo sprendimų modeliavimą ir jų poveikio analizę;
- stebėsenos vartotojų ir užsakovų informavimą apie švietimo būklę.

11 tema. Švietimo vertinimas

- Švietimo stebėseną yra dviejų rūšių:
 - reguliari – pasikartojantys stebėsenos darbai atliekami remiantis valstybės, apskrities, savivaldybės ar mokyklos švietimo stebėsenos rodiklių sąrašu ir oficialia švietimo statistika, vykdomi rodiklių aprašuose ar statistikos darbų programoje numatytu dažnumu;
 - nereguliari – papildomi stebėsenos darbai atliekami remiantis atskiru švietimo valdymo subjektų sprendimu.

11 tema. Švietimo vertinimas

- Švietimo stebėseną organizuoja ir vykdoma valstybės, apskrities, savivaldybės ir mokyklos lygmenimis:
 - valstybės lygmeniu švietimo stebėseną apima šalies švietimo būklės ir kaitos analizę, vertinimą, prognozavimą;
 - apskrities lygmeniu švietimo stebėseną apima mokyklų (išskyrus aukštąsias) ir kitų švietimo teikėjų apskrities teritorijoje teikiamo švietimo būklės ir kaitos analizę, vertinimą, prognozavimą;
 - savivaldybės lygmeniu švietimo stebėseną apima savivaldybės pavaldumo mokyklų teikiamo švietimo būklės ir kaitos analizę, vertinimą, prognozavimą;
 - mokyklos lygmeniu švietimo stebėseną apima mokykloje teikiamo švietimo būklės ir kaitos analizę, vertinimą, prognozavimą.

11 tema. Švietimo vertinimas

Vertinimo kriterijai

Vertinimo kriterijus – tai:

- Idealas
- Palyginimo ir vertinimo pagrindas
- Atskaitos taškas palyginimui ir vertinti
- Kokybinių savybių rinkinys, naudojamas ką nors vertinti
- Gairės, taisyklės, dimensijos, nurodančios kas yra vertinga
- Standartas arba testas, kuriuo galima pagrįsti sprendimus
- Priemonės, kurias naudojant lyginama ir vertinama:
standartiniai rodikliai, požymiai, etalonai, matai...

11 tema. Švietimo vertinimas

Bendrieji švietimo vertinimo kriterijai:

- kokybė,
- teisingas paskirstymas – lygybė,
- nešališkumas,
- prieinamumas,
- socialinis teisingumas,
- ekonominis veiksmingumas.

11 tema. Švietimo vertinimas

Populiariausi švietimo vertinimo kriterijai:

- Kokybė
- Teisingo paskirstymo:
 - Lygybė
 - Nešališkumas
 - Prieinamumas
 - Socialinis teisingumas
- Ekonominiai:
 - Veiksmingumas
 - Efektyvumas

11 tema. Švietimo vertinimas

Kokybės samprata

- Kokybė yra:
 - Tai, ką vartotojas laiko kokybe
 - Patikimumas
 - Tobulumas
 - Tikslų pasiekimo laipsnis
 - Tinkamumas paskirčiai
 - Specifikacijų (reikalavimų, instrukcijų, techninių sąlygų atitiktis)
- Kokybe laikomi ir sisteminiai procesai:
 - Kokybės kontrolė
 - Kokybės užtikrinimas
 - Visuotinė kokybės vadyba

11 tema. Švietimo vertinimas

Gamybos ir paslaugų logika pagrįsti švietimo vertinimo kriterijai

	Indėlis	Procesai	Rezultatai	Pasekmės	Kontekstas
Gamyba (Tikslin- gumas)	Ar sudaro sąlygas siekti užsibrėžtų tikslų?	Ar tinka tikslams?	Kokias sukels pasekmes?	Kokia šių švietimo pasekmių vertė?	
Paslau- gos (Pasiten- kinimas)		Ką patiria ir kaip jaučiasi proceso dalyviai?			

11 tema. Švietimo vertinimas

“Gamyboje gėrybės yra pirma pagaminamos, o paskui parduodamos ir suvartojamos, taigi klientas tampa svarbus tik baigiamojoje proceso stadijoje. Paslaugų sektoriuje paslaugos pirma parduodamos arba dėl jų susitariama, tik po to jos gaminamos ir vartojamos, o gamyba ir vartojimas gali vykti vienu metu. Šio atskyrimo pasekmės gamyboje yra tai, kad kokybė iš esmės laikoma produkto atitiktis specifikacijoms, tuo tarpu paslaugų srityje kokybės centras yra klientas/vartotojas, nes vartotojo dimensija yra visose sąveikose nuo paslaugos inicijavimo iki atlikimo”. (Morgan ir Murgatroyd)

11 tema. Švietimo vertinimas

Interesų grupės ir kokybė

- Švietimo politikoje dalyvaujančių žmonių grupės:
 - Tiesioginiai klientai – mokiniai, studentai
 - Tiesioginių klientų tėvai
 - Darbdaviai, politikai, intelektualai
 - Ekspertai
 - Patys švietimo paslaugų teikėjai
- Jų vertybės ir prioritetai skiriasi, vertinimai grindžiami skirtingais kriterijais. Todėl švietimo vertinimui svarbu dokumentais įtvirtinti susitarimus dėl švietimo tikslų ir vertybių: strateginiai tikslai, strateginės gairės ir pan.

11 tema. Švietimo vertinimas

Vertybės ir tikslai kaip kokybės apibrėžimo būdas

- Svarbiausios švietimo vertybės:
 - Asmens – teisingumas, pagarba orumui ir teisėms, asmens laisvė
 - Paskirstymo – lygybė, nešališkumas, prieinamumas
 - Ekonominės – ekonomiškumas, veiksmingumas, efektyvumas
 - Pilietinės – demokratiškumas, dalyvavimas
 - Bendruomeninės – partnerystė, bendradarbiavimas
 - Viešųjų paslaugų etinės – skaidrumas, atsiskaitomumas

11 tema. Švietimo vertinimas

Pavyzdys

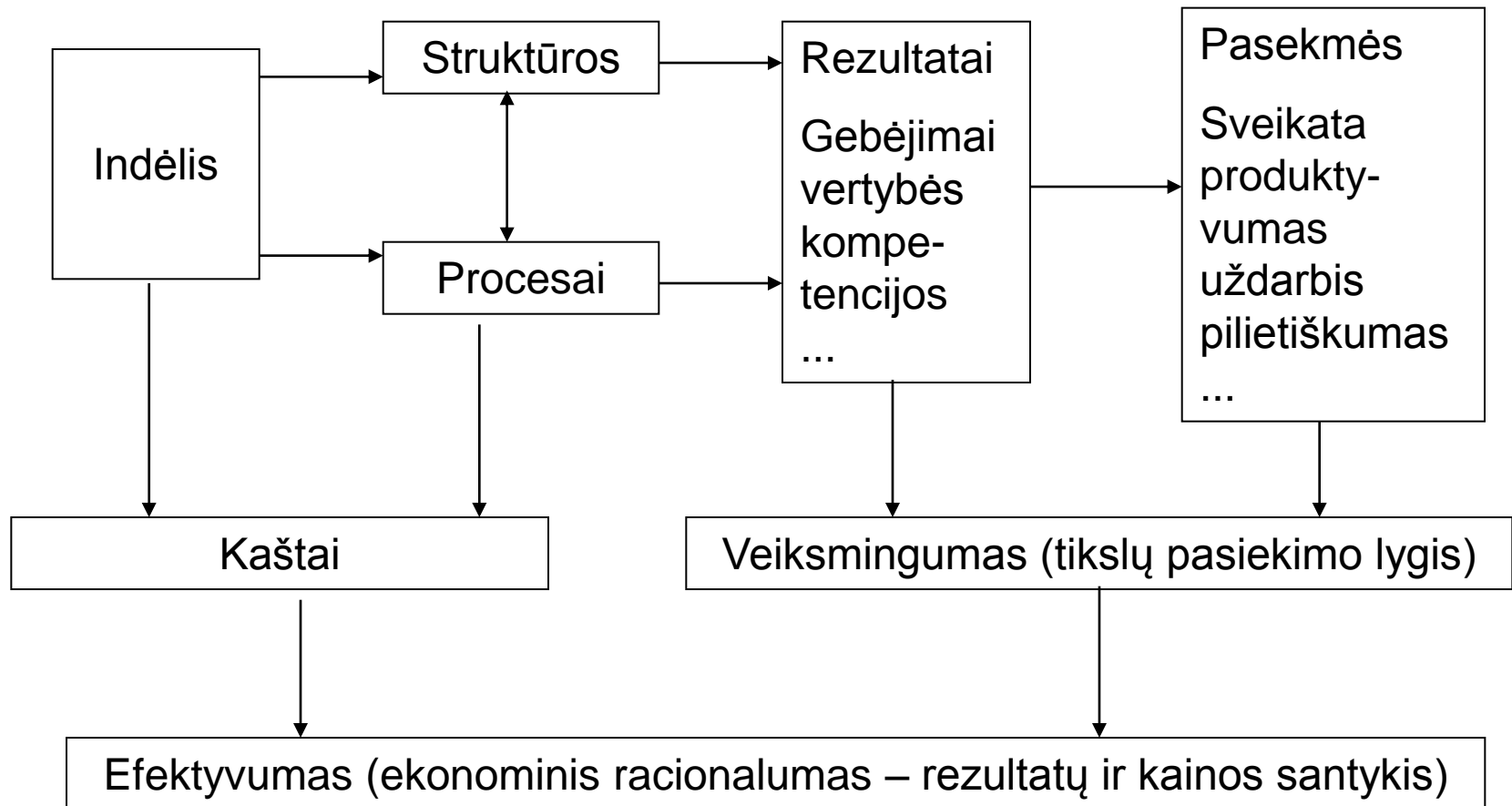
VALSTYBINĖS ŠVIETIMO STRATEGIJOS 2003–2012 METŲ NUOSTATOS

“Valstybės ir visuomenės pastangomis per 2003–2012 metus įgyvendinami šie pagrindiniai švietimo plėtotės siekiai:

- 1) sukuriama veiksminga ir darni, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionaliu išteklių naudojimu pagrįsta švietimo sistema;
- 2) išplėtojama tęstinė, mokymąsi visą gyvenimą laiduojanti ir prieinama, socialiai teisinga švietimo sistema;
- 3) užtikrinama švietimo kokybė, atitinkanti atviroje pilietinėje visuomenėje ir rinkos ūkyje gyvenančio asmens, visuotinius dabarties pasaulio visuomenės poreikius.”

11 tema. Švietimo vertinimas

Ekonominiai kokybės kriterijai: veiksmingumas ir efektyvumas

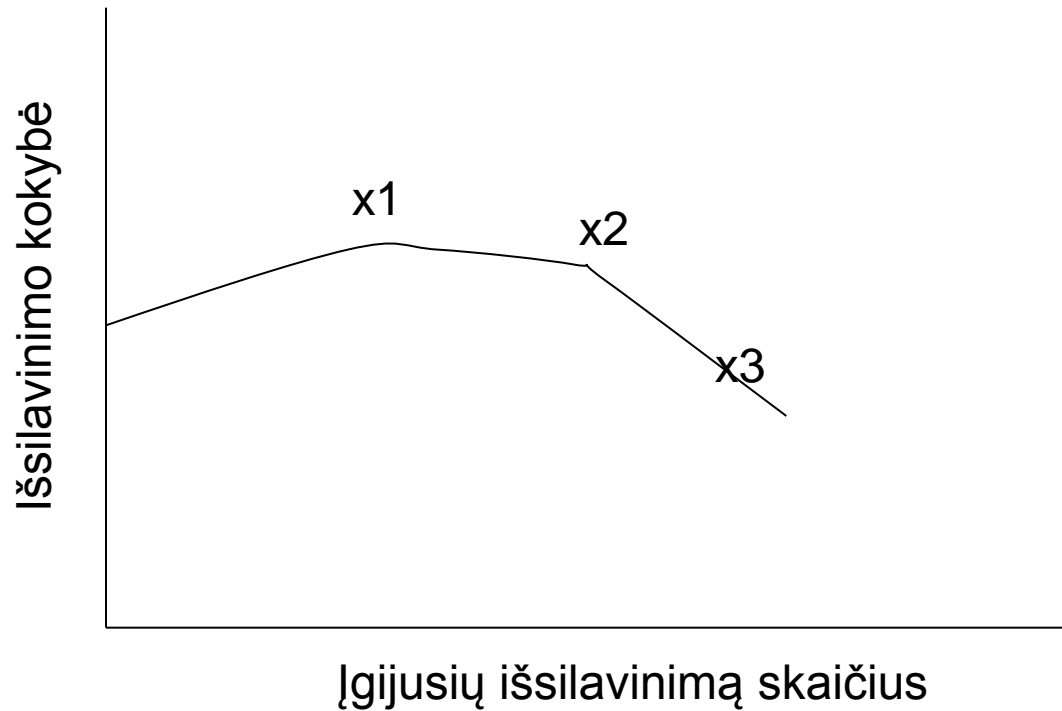

11 tema. Švietimo vertinimas

		Rezultato kokybė	
		Tinkamas rezultatas: atitinkantis tikslą ar poreikius	Netinkamas rezultatas: neatitinkantis tikslo ar poreikių
Pro- ce- so ko- ky- bė	Dirbama gerai: pigiai, greitai, kruopščiai	Gera padaryta tai, ko reikia	Dirbta gerai, bet padaryta tai, ko nereikia
	Dirbama blogai: brangiai, lėtai, aplaidžiai	Padaryta tai ko reikia, bet darbo procesas nepatenkinamas	Dirbta nevykusiai ir padaryta tai, ko nereikia

11 tema. Švietimo vertinimas

Veiksmingumo dilema siekiant kelių tikslų

11 tema. Švietimo vertinimas

- Teisingumo kriterijai – tai teisingo paskirstymo kriterijai (“Kiekvienas viešosios politikos problemos sprendimas yra susijęs su tam tikro objekto paskirstymu. Nebūtų jokių politinių konfliktų, jeigu politiniai sprendimai neteiktų naudos vieniems ar neužkrautų nuostolių kitiems”. D.Stone)
- Teisingas paskirstymas – nešališkas ir visiems vienodas.
- Kas skirstoma? Kam skirstoma? Kaip skirstoma?

	Indėlis	Procesai	Rezultatai
Formali lygybė			
Kompensuoja moji lygybė	